

hláska

ročník XIV, 2003, č.1

Katarské hrady

Jiří Hoza

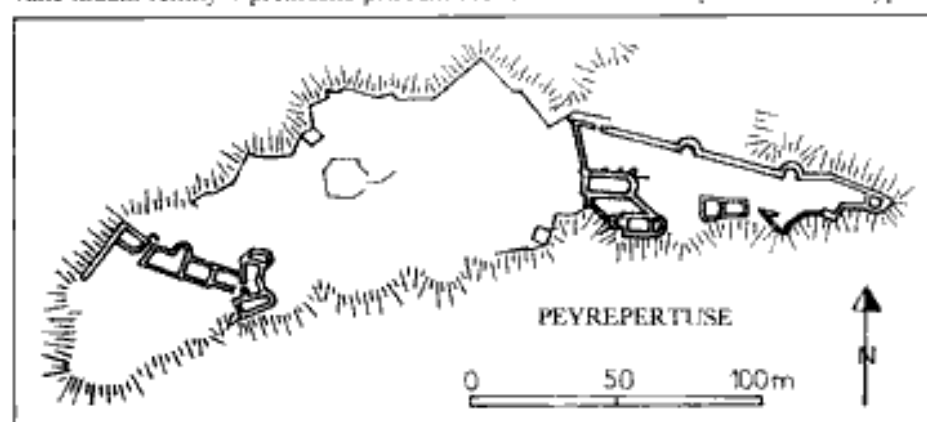
V předhůří Pyrenějí se na francouzském území v pohorí Corbières nachází na relativně malém území (cca 70 x 40 km) asi 35 hradních zřícenin, které díky svým polohám a krajinnému uložení dokáží chytanou za srdce nejenom hradology, ale také širokou laickou veřejnost.

Toto území bylo už od 10. století "jablkem sváru" mezi Aragonií a francouzskou královskou doménou a střídavě patřilo jedné i druhé straně. Díky četným válkám, které zde probíhaly a nutností opevňovat strategické výšinné body, dnes máme možnost obdivovat dochované hradní relikvy v překrásné přírodní scenérii. Fortifi-

tato oblast nazývá. Odpověď papežského legáta při obléhání města Beziers na otázku velitele, jak mají vojáci rozpoznat katary od katolíků, kteří společně v míru ve městě žili: "Pobijte je všechny. Bůh už ty své pozná", hovoří za vše. Bylo zavražděno 20 000 obyvatel města, včetně žen a dětí, z toho 7 000 přímo v katedrále.

Článek se zabývá popisem 8 hradních zřícenin, které jsme měli možnost společně s některými členy pobočky navštívit, snaží se ucelit informace o těchto objektech a podat zájemcům o tyto hradní stavby pomocnou ruku při eventuální výpravě za poznáním do oblasti francouzského Languedocku. Sami, nadšení touto oblastí, chystáme další pokračování zkoumání ostatních hradních zřícenin této krajiny.

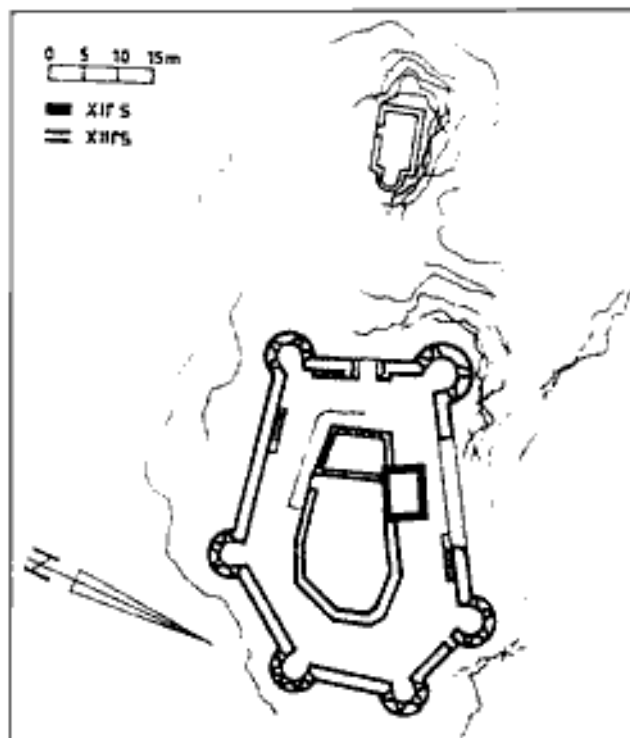
Peyrepertuse. Nachází se 3 km severozápadně od Duilhacou v pohorí Corbières. Rozkládá se na vrcholu mohutné skály, v nadmořské výšce 800 m, na strmém protáhlém skalním bloku vysokém od 30 do 80 m. Tento vápencový blok, na kterém je hrad vybudován, je dlouhý skoro 300 m a široký maximálně 60 m.

kace se uplatnily nejenom za bojů o území mezi Francií a Španělskem, ale významně také v době křížových výprav severofrancouzských feudálů proti Albigenským - katarům. Z počátku 13. století si hrady přenesly pojmenování do dnešních časů - nazývají se hrady katarskými. Pohledem na fantastické hradní stavby, středověká města a vesnice, zasazené do skvělé krajiny, vyvstane na mysl myšlenka o lidské nabubřelosti a ješitnosti, kdy byla počátkem 13. století zlikvidována kulturně nejvyspělejší lidská civilizace celé Evropy. Jenom proto, že disponovala bohatstvím větším, než měl francouzský král. Důvod křížových výprav - kacířství v této oblasti a jeho potření - byl, jako již mnohokrát v historii, pouhou záminkou k vraždění a rabování. Kataři byli za přibližně padesátiletého trvání křížových výprav vytlačeni, upáleni či nuceni konvertovat na katolickou víru. Byly zmasakrovány dvě třetiny obyvatelstva Occitanie, jak se také

Peyrepertuse, pohled na dolní hrad ze schodů sv. Ludvíka (foto J. Hoza)

Aguilar, schématický plán hradu, perokresba

Stavba je stupňovitá, postavená ve dvou úrovních. V první etapě stávi na zbytcích římského opida (byly nalezeny mince a amfory) na své severní hranici král aragonský v 11. století první opevněný hrad. Zakládá dolní část Peyrepertuse, jehož obytná věž ukrývá mariánský kostel, vysvěcený v r. 1115. Kostel je ukončen románskou apsidou osvětlenou pěti úzkými okny, použitelných i jako střelny. V polovině 13. století je kaple zvýšena, vyztužena opěrnou zdí a změněna na obrannou součást hradu. Vedle kaple je umístěná cisterna.

Dále západně po hřebenu se nachází předhradí o délce 120 m, z přístupové cesty kryté dvěma polokruhovitými dovnitř otevřenými flankovacími baštami. Zachované kamenné konsoly při koruně všech kurtin a zčásti zachované cimbuti dokládají přítomnost ochozu. Kurtiny na jihu jsou opatřeny dvěma vysunutými převely. Hřeben je ukončen baštou s ostrým břitem namířeným proti pokračujícímu skalnímu hřebenu, na první pohled vzhledem k výrazně výšinné poloze hradu zbytečnou, ale jak bude popisováno dále dobytí další "horské pevnosti" - hradu Montsegur, ne zcela nepochopitelnou. Šířka zdí předhradí je okolo 1,2 m a vzhledem k výšce skalního bloku, na kterém je hrad vystavěn, spíše sloužila jako zeď proti vypadnutí.

Po kapitulaci v r. 1240 připadl králi Francie - Ludvíku IX., zvanému Svatý, tento rozšiřuje stavbu o horní hrad a dokončuje tak nedobytnou pevnost, která se stává jižní hranicí Francie a společně s dalšími hrady (Aguilar, Queribus, Puilaurens a Termes) vytváří síť opevnění a jsou nazývány "pět synů města Carcassonne". V některých dalších publikacích se můžeme setkat také s pojmem "set fils", tedy sedm synů - navíc jsou připočítány hrady Querigut a Montsegur. Tvoří tak neprostupnou hráz v předlůži Pyreneji a dokonalé opevnění hranice proti Aragonii.

Do vrcholové části trojúhelníkového tvaru, která byla postavena tedy až ve 13. - 14. století, se dostaneme

po schodech sv. Ludvíka a obsahuje kromě obytné věže a cisteren také kapli zasvěcenou sv. Jitě. Terén v této části hradu je velmi členitý s místním vertikálním převýšením od 7 do 10,5 m.

Hrad Peyrepertuse je ojedinělou hradní dispozicí obsahující kromě nepřístupnosti hradního areálu také aktivní formy obrany (flankovací a břítová bašta). Vzhledem k extrémní poloze disponuje čtyřmi cisternami.

Aguilar. Leží 3 km severně od města Tuchan. Zříceniny hradu vypadají jako koruna na skalnatém vrchu ve výšce 321 m n.m. obklopená vinicemi. Hrad je poprvé uváděn v majetku hraběnky Fonolleda v r. 1020. Z nejstarší části hradu je zachováno jádro mnohoúhelníkového půdorysu s donjonem. Hradba je z tesaného, pečlivě opracovaného a na sebe vázaného kamene. Toto kvádrkové zdivo je datované do 12. století. Předsunutá románská kaple, zasvěcená světcí sv. Anně, se nachází asi 40 m západně od původního jádra a dosud má zachovanou kryptu i s úzkým románským oknem.

Ve druhé polovině 13. století patří hrad pánům z Termes. V r. 1210 je obsazený Simonem Montfortem za účelem proti Albigenským. Král Ludvík IX. sem v r. 1246 umístil vojenskou posádku a důmyslně přestavěl hrad. Okolo jádra nechal vybudovat systém šesti flankovacích bašt, navzájem sechopných postřelu a umožnil tak aktivní způsob obrany hradu. Po několika útocích ze strany Španělů ve 14. století je hrad definitivně opuštěný v r. 1569.

Montsegur. Vypíná se na vysokém homolovitém kopci na vápencovém suku v nadmořské výšce 1207 m nad stejnojmennou obcí. Hradba je vystavěná na obvodu vrcholové části kopce a vymezuje nádvoří hájené pravoúhloú hradní věží (donjonem) a uzavírá nádvoří o ploše cca 700 m čtverečních. Okolo vydlážděného nádvoří byly uspořádány třípatrové budovy. Na východě přechází hradba do štítové zdi 4,2 m silné. Na západním okraji stojící donjon obsahuje v přízemí cisternu o přibližném obsahu 50 m kubických a jednu místnost, která je osvětlena pěti úzkými okny. Schodiště spojuje tuto prostranu s prvním patrem, kde je velká panská síň osvětlena pomocí čtyř úzkých oken. Poslední patro donjonu má jediný otvor do nádvoří.

Hrad vešel do povědomí jako poslední útočiště katarských kněží, tzv. "pairfai" - dokonalých. Z tohoto důvodu bylo podniknuto další tažení severofrancouzské šlechty, aby tuto inteligenci katarů s konečnou platností zlikvidovala. Obléhání hradu započalo v r. 1243 a přesně po desetiměsíčním obléhání byl hrad dobyt armádou čítající 6 000

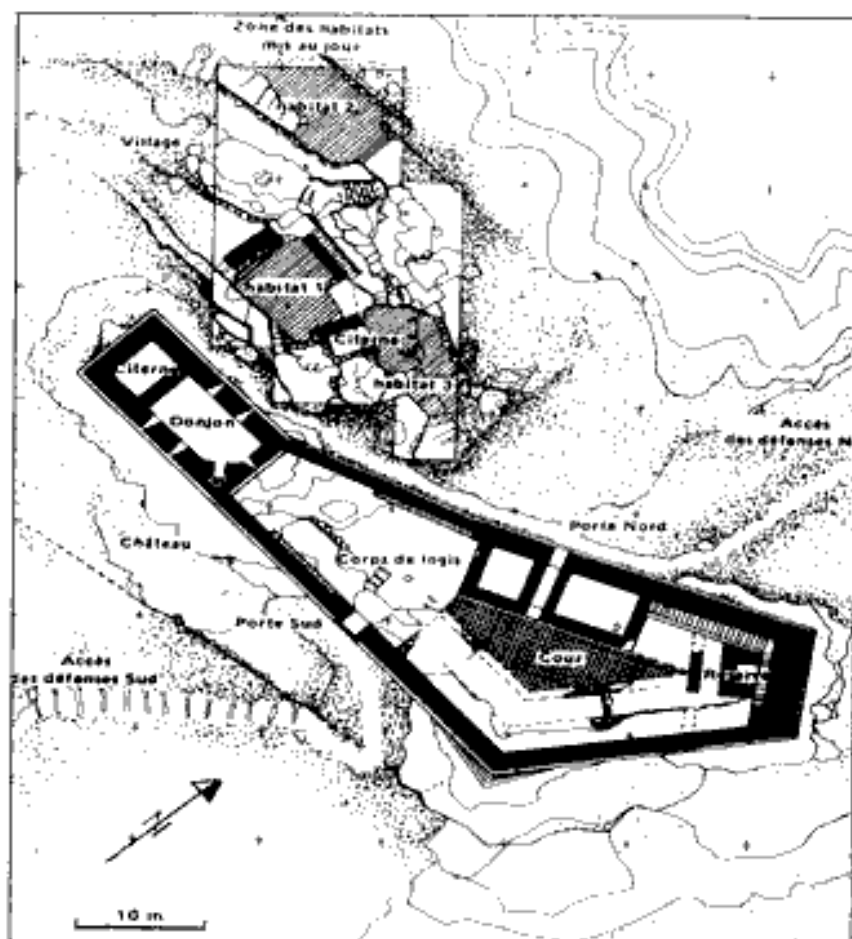
Aguilar, západní fronta hradu (foto J. Hoza)

mužů. Vzhledem k extrémní výštině poloze hradu by se dalo předpokládat, že obléhatelé budou pouze kontrolovat přístupové cesty a vzhledem k absenci studně budou obránci hradu nuceni časem kapitulovat. Opak byl pravdou. Hora, na které je Montsegur postaven, je v podstatě dvojhorou a hrad je spojen úzkou skalnatou šíjí s druhým vrchem. Druhá skála ve vzdálenosti asi 70 m od hradu nebyla kupodivu bráněna žádnou předsumutou fortifikací. Obránci spoléhali na nepřístupnost terénu a popravdě řečeno, ani se jim při pohledu zdola na hrad nemůžeme dívat. Křížická vojska najmula baskické žoldnéře - zkušené horolezce, kteří nejenom, že na druhou skálu výšplhali, ale navíc pod vedením zkušeného válečníka, arcibiskupa z Narbonne, vyrobili prak sestrojený na míru a složili jej přímo proti hradu. Je dosti nepochopitelné, že posádka hradu je nechala dosti dlouhou dobu bez povšimnutí a s výpady proti obléhatelům započala až když byl prak postaven a místo dobře střeženo. Montsegur byl tedy dobyt silou, navíc velkým obléhacím strojem. Po dobytí hradu byl nabídnut posádce život, pokud se zřeknou katarství a přijmou katolickou víru. "Pairfait" však odmítli a v počtu asi 250 katarů byli upáleni na louce dole pod hradem. Tímto činem dostalo katarské hnutí největší trhlínu a v podstatě se již nevzpamatovalo.

Paillaurens. Hrad se nachází na výrazné vápencové skále v nadmořské výšce 697 m nedaleko obce Lapradelle. Jako pomyslná závora skála uzavírá údolí, ve kterém leží. Nejstarší zmínka o hradu je v souvislosti s Annou Pous v období mezi 10. a 11. stoletím, uvádí se jako hrad svatého Vavřince (Saint Laurent) v r. 986. Hrad byl vybudován někdy mezi lety 958 až 986 na hoře Ardit.

Z původního donjonu se dochovalo zdivo v základech druhé sině, donjon byl rekonstruován ve 12. - 13. století. Má čtvercový půdorys se zaoblenými hranami pláště. Samotný donjon byl ještě ve 13. století opevněn pomocí menšího opevnění a jeho západní stěnu kryjí půlkruhová a kruhová flankovací věž. V základech donjonu byla vyhloubena do skály výpadní chodba, jež ústí ve skále na zapadním svahu hradu. V kruhové věži opevnění - Tour Madame Blanche - je v prvním patře zachována křížová žebrová klenba s jednoduchým pětibokým svorníkem. Společně s jižní věží předhradi je vybudována z bosovaného zdiva. Na jihozápadním okraji donjonu byla vyhloubena do skály objemná cisterna, kam byla svedena voda ze všech střeš hradního jádra. V západní kurtině opevnění hradního jádra mezi oběma flankovacími věžemi jsou v síle zdiva zbudovány 3 prevety, jež vyúsťují při patě západní hradby.

Hrad byl v letech 1211 - 1212 obléhán Simonem de Montfort za válek proti Albigenským, dobyt byl ale až v 17. století Španěly. V r. 1258 dává král Ludvík IX. rozkaz využít hrad k obraně jižní hranice Francie a v tomto roce zde jmenuje kapitána s posádkou 29 pochopů.

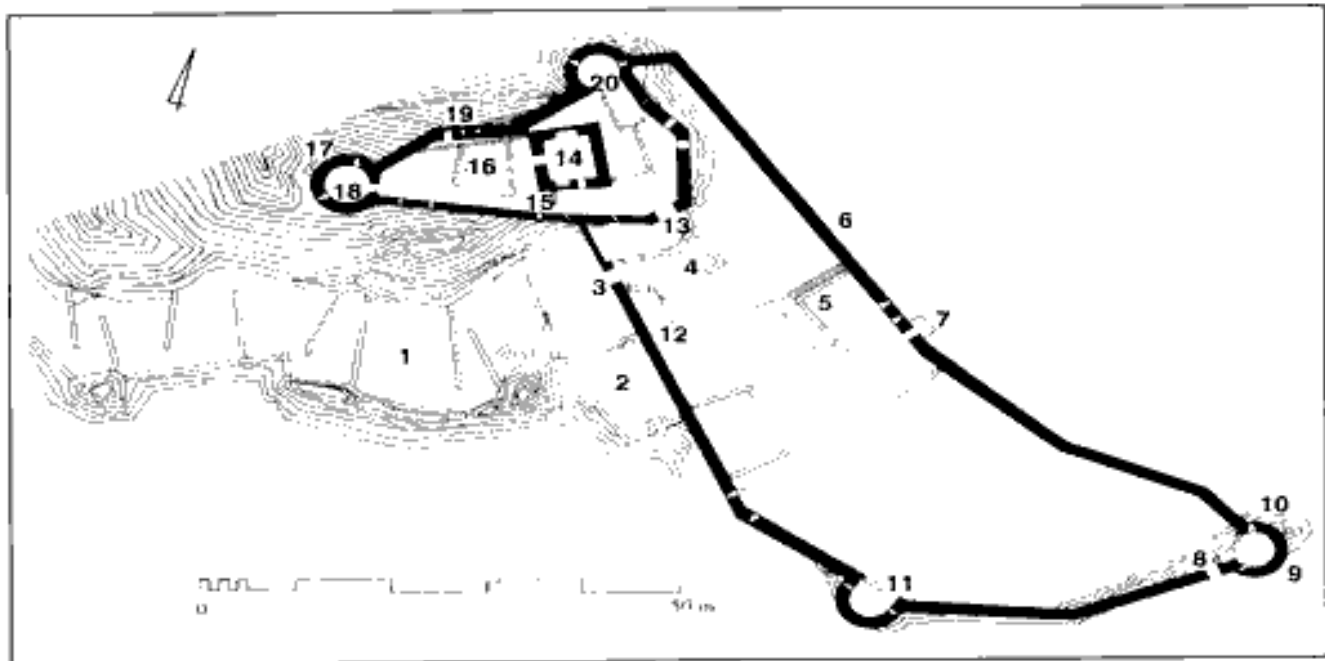

Montsegur, plán hradu

Kromě již zmiňované jižní věže předhradi byla ještě vybudována k obraně předhradi věž východní, která svírá při svém jižním okraji výpadní branku, dodnes zachovanou i s ostěním. V celém obvodu předhradi je pěkně zachováno cimbuří a ochozy. Velmi zajímavě je řešen přístup k hradu pomocí úzkého koridoru, připomínajícího slalomovou dráhu, v anglosaské literatuře výstižně popisovaný jako "zig zag systém". Z našich podmínek známý systém permstejných koridorů je zde doveden k dokonalosti. Jakékoliv místo přístupové cesty je dobře přehledné z výše položených věží a opevnění hradu a umožňuje tak dokonalé postřelování útočníků. Cesta vytvořená ve skalní průrvě je přepažena devíti zidkami, čím se přístup výrazně prodlužuje a navíc je ještě značně prudká.

Montsegur, celkový pohled (foto J. Hoza)

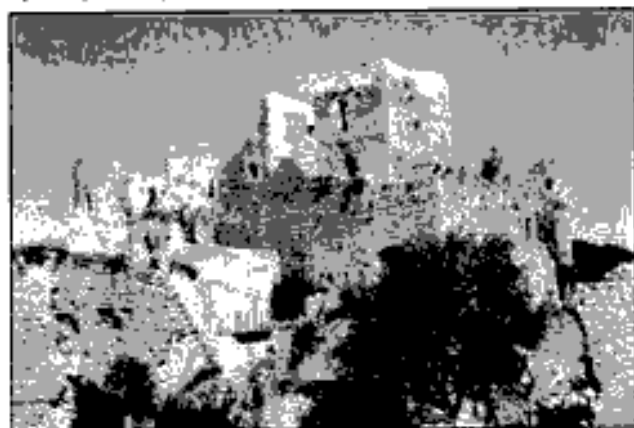

Puilaurens, plán hradu

Hrad Puilaurens je klasickým výšinným hradem, jenž naprosto dokonale využívá své polohy a navíc stavitelé dokázali mistrně využít znalosti fortifikační architektury (přístupová cesta, flankovací věže), jež vytvořila z hradu v 9. - 16. století nedobytnou pevnost.

Queribus. Hrad leží asi 4 km jihovýchodně od obce Cucugnan, kde se vypíná na vrcholku strmého horského bloku, a kde je již z dálky viditelný mnohoúhelný donjon se silnou hradbou. První hradní věž zde byla postavena již v 11. století a původní části z této doby se zachovaly na jižní straně současného mohutného donjonu. Ve 12. století jsou rozšířené hradby a vytváří se první nádvoří hradu (dnes představuje prakticky třetí hradní nádvoří), které ochraňuje bok prvotního donjonu od jihu. Ve 13. století je pak postaven velký prostorný donjon mnohoúhelného půdorysu, jehož zdi mají 3 až 4 m šířky, a který zde stojí do současnosti.

Interiér donjonu obsahuje hlavní sál disponující žebrovou klenbou o čtyřech čtvercových polích svedenou na střední nosný kruhový pilíř. Na jižní straně je k donjonu připojena věžička, ve které je ukryto šroubovitě schodiště, které zajišťuje přístup. Pro potřeby útěku byla vyražena z hradní věže úniková podzemní chodba, která vyústí na úpatí skaliska. Ve 13. století byla postavena

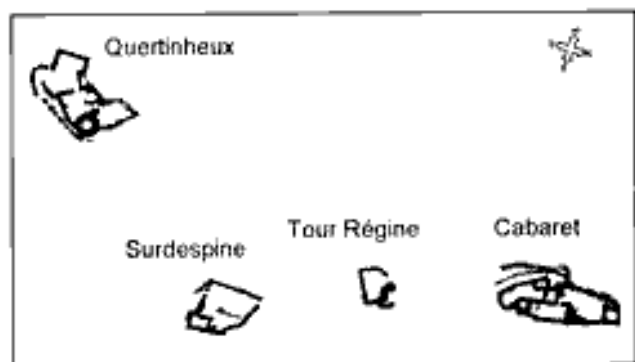
Puilaurens, pohled na hradní jádro (foto J. Hoza)

ještě jedna hradba (příčka) na jihozápadě a ta vymezuje ještě jedno malé nádvoří na jihu u obytného traktu.

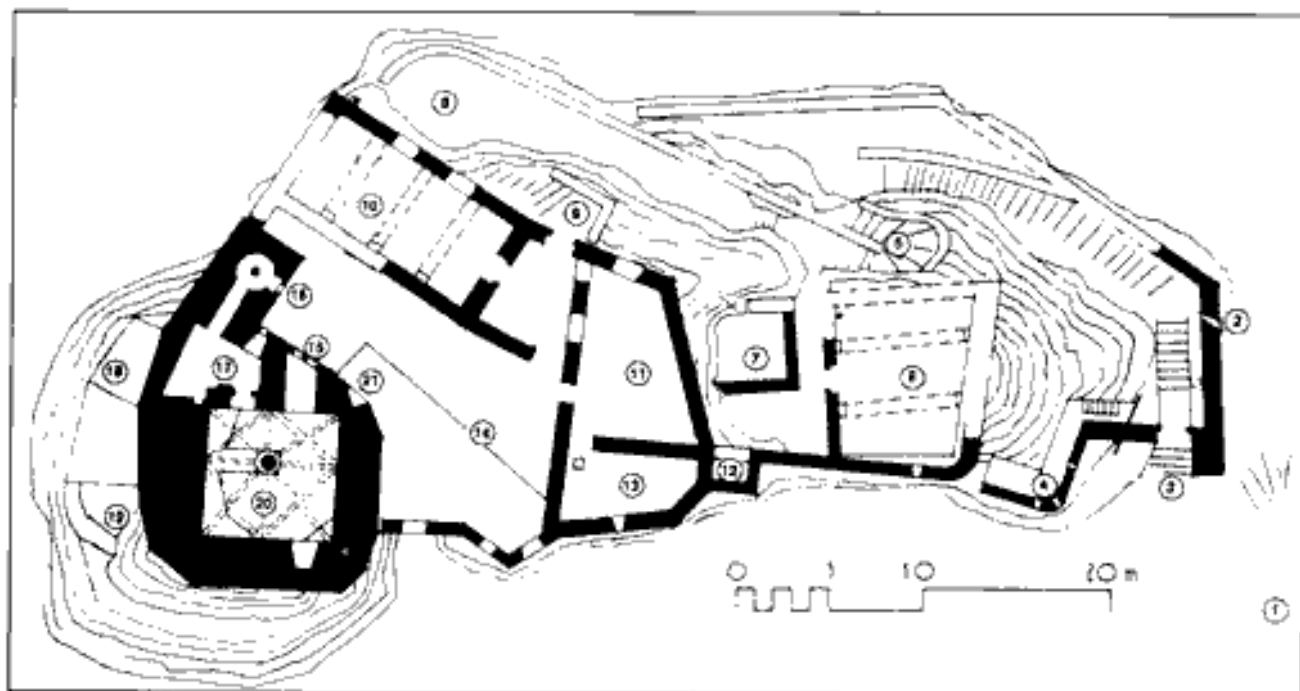
Hrad je uváděn v r. 1020 jako součást hrabství Besalu, ve 12. století je ve vlastnictví sira Parapertuse, pocházejícího z rodu Vicomtale. V r. 1255 je mu však hrad zabaven v bojích po křížové výpravě proti Albigenským područím Languedocu a stává se v této době pevností krále francouzského. V r. 1473 přechází do vlastnictví Španělů. Pak se opět dostává zpět do francouzských rukou. Je renovován v 16. století za knížete Joyeuse.

Lastours. Asi 15 km severně od města Carcassonne nese strmý horský vrchol čtyřhrad Lastours. Hora je vymezená údolními říčky l'Orbiel, přítokem řeky l'Aude, a bystřinou Grezilhou. Od severu na jih se hrady nazývají: Cabaret, Tour Régine, Fleur-Espine, Quertineux. Před křížovými výpravami proti Albigenským existovaly hrady tři: Cabaret, Fleur Espine a Quertineux. Později král přistavěl ještě Tour Régine a ukončil opevnění celého hradního hřebene.

Páni z Cabaretu jsou uváděni už od počátku 11. století. Počátkem 13. století je Lastours v majetku Petra Rogera. V letech 1209 a 1210 se hrad ubránil Simonu z Montfortu. Přes podporu pánů katarským je tento zabaven záměnou za jiný majetek, na hrad král usazuje vojenskou posádku. Cabaret je vybudovaný na kraji srázu,

Lastours, schéma rozložení všech čtyř fortifikačních objektů

Queribus, plán hradu

Queribus, skalisko s donjonem (foto J. Hoza)

přístup do hradu byl bráněn barbakánem. Na nejvyšším místě hradního vrchu byla vybudována hradní věž pětiúhelného půdorysu nasměrovaná břitem proti ostatním hradům. Šroubovitě schodiště v síle zdiva vede do velké místnosti v patře, která byla zaklenuta žebrovou klenbou. Obytné místnosti hradu jsou v zákrytu za věží. Na severu a západě je nádvoří obeháno hradbou, dodnes je zachovaný ochoz, podepřený kamennými arkádami. Komplex hradu se rozkládá na ploše o délce 55 m s maximální šířkou 20 m. Kaple, jejíž přesná poloha není známa, byla zasvěcená sv. Kateřině. Cabaret zde stál pravděpodobně již ve 12. století, jeho současný vzhled odpovídá období okolo roku 1200.

První psaná zmínka o hradu Tour Régine je z r. 1243. Válcová věž o kruhovém půdorysu má vnitřní průměr 5 m, střílnou brání úžinu směrem k severu, tedy převážně k hradu Cabaret. Věž je rozdělená na čtyři plochostropá patra, která jsou přístupná přes přistavenou schodišťovou věž šnekovitým schodištěm. Poslední patro je ukončeno kupolí, v přízemí věže je zachovaná cisterna. Hrad byl přistaven až za královské éry, v době Ludvíka IX.

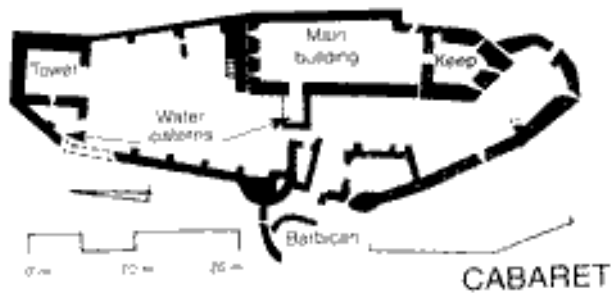
Fleur-Espine nebo též Surdespine je zřejmě nejstarším ze všech čtyř objektů a představuje detailní přehled architektury 12. století. Donjon je mnohoúhelného, téměř pravidelného půdorysu. Obytné místnosti jsou osvětlené přes románské okno. Cisterna je v dolní části obytné věže. Kurtina o celkové délce 25 m uzavírá nádvoří.

Quertinheux zaujímá strmý izolovaný horský vrchol, jehož podloží má vliv na půdorysné uspořádání hradu. Okrouhlá hradní věž je přístupná podobně jako Tour Régine schodišťovou věží, má tři plochostropá podlaží. Přístupová cesta je zčásti vedena v zesílení hradby s arkádami.

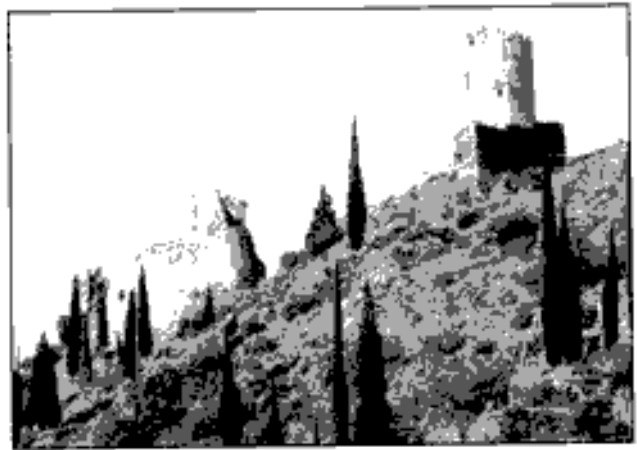
Teze uváděná v článku "Katarské pevnosti a jejich pád" v občasníku Militaria o tom, že původní byl hrad pouze jeden a zbylé hradby byly vystavěny jako obléhací, se jeví jako velmi nepravděpodobná a neopodstatněná.

Termes. Hrad se nachází na výrazném kopci nad stejnojmennou obcí. Představuje velkou zříceninu hradu na půdorysu nepravidelného pětiúhelníku. Hradby jsou široké 1,5 až 2,2 m severně a 2,6 až 3 m na jižní straně. Jádro hradu je opevněné věncem hradeb s hranou na severozápad a jihovýchod, okrouhlou věží o průměru 9,4 m se zdmi silnými 1,6 m. Severovýchodně je menší okrouhlá věž s bosovaným zdivem. Místnost v donjonu zaklenutá valenou klenbou, zčásti již zřícenou, je směřovaná severojižně - původně snad kaple, v patře má dobře zachované románské okno s křížovou střílnou či oknem.

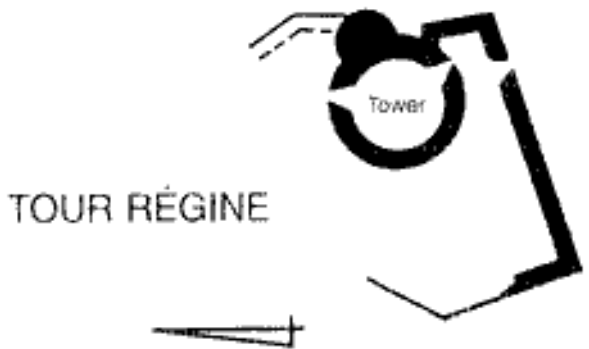
Poprvé je hrad uváděn v r. 1084 v souvislosti s Petrem Ofivierem, pánem z Termes, vazalem hraběte z Carcassonne. Roku 1160 je uváděn jako léno hraběte z Carcassonne. V r. 1163 Raymond de Trencavel vikomt z Carcassonne rozděluje věže, obranu a podřízenost mezi nájemce Viléma a Raymonda z Termes. V tomto čase neshod je k r. 1210 hrad se strategickou polohou dlouho v držení katarů. Po čtyřměsíčním obléhání hradu za pomoci obléhacích strojů je posádka vyležena a donucena ke kapitulaci.

CABARET

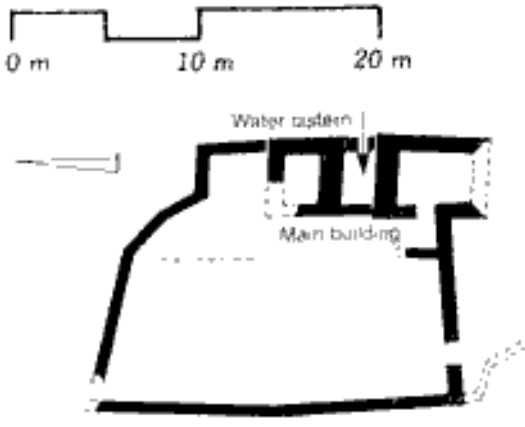
Lastours - Cabaret a Tour Régine (foto J. Hoza)

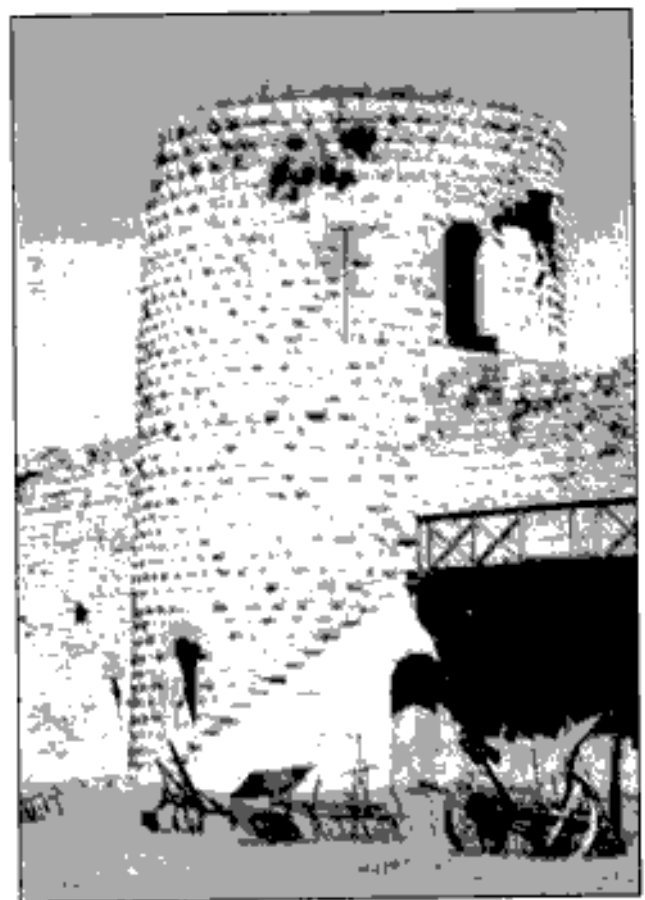
TOUR RÉGINE

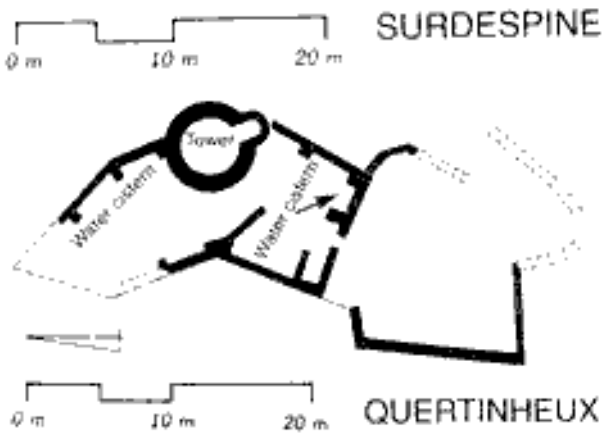
Puivert, východní fronta hradu (foto Z. Sadílek)

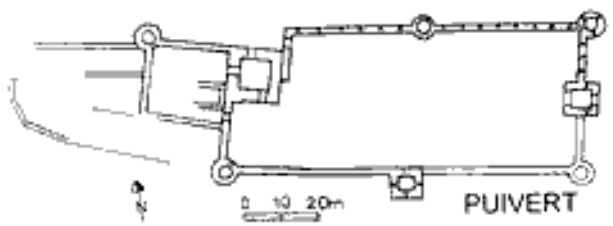
SURDESPINE

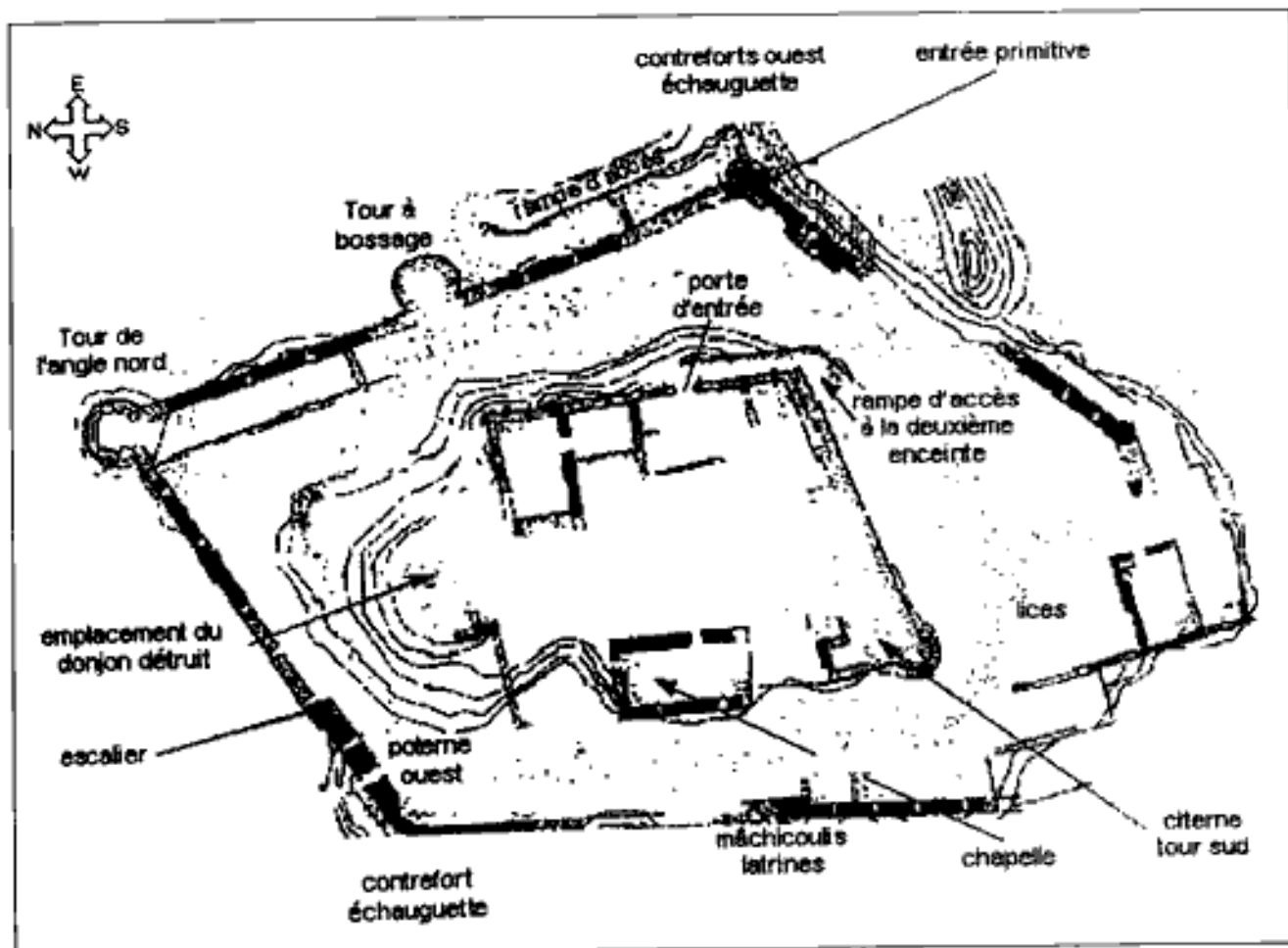
Puivert, brávaná severní věž předhradi (foto Z. Sadílek)

QUERTINEUX

PUIVERT

Termes, schématický plán hradu

Z kastelologického hlediska je zajímavá přítomnost předsunutého hradu Durfort, sloužícího jako první nárazník případného útoku hradu (vzdálený asi 3 km od hradu Termes).

Puivert. Hrad stojí na výrazně příkré plošině nad stejnojmennou obcí. První hrad zde stál již ve 12. nebo nejpozději na počátku 13. století.

Hradní věž (donjon) je vysoká 35 m, původně pozdně románská stavba byla roku 1310 rozsáhle rekonstruována - obsahuje přízemí a 3 podlaží. V části přízemí je klenba valená, zbylé 3 podlaží nesou žebrové klenby s plastickými svorníky. Žebra jsou svedena na figurální patky, které jsou v posledním patře zdobeny postavami 12 hudebníků (odtud název sál hudebníků).

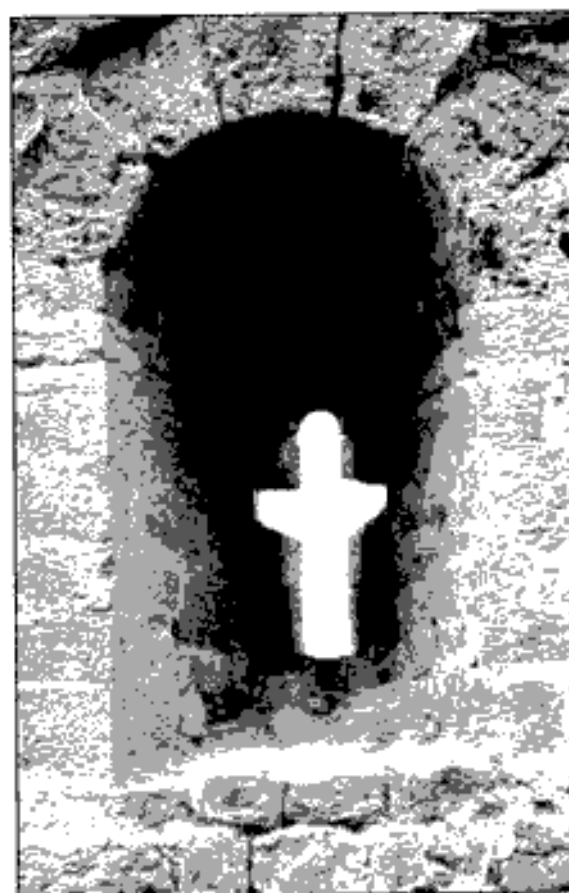
Hradbou obehnané nádvoří hradu má plochu přibližně 45 x 80 m a je opevněno soustavou flakovacích válcových věží a v jižní kurtině také hranolovou věží. Průjezdni hranolová brána je ze stran chráněna dvěma flakovacími věžemi, které jsou částečně vyzděny bosovaným zděvem. Nekryté rozsáhlé volné prostranství umožňovalo postavit obléhací válečné stroje.

Literatura: Charles Laurent Salch: Dictionnaire des chateaux et de fortifications du moyen âge en France; Lucien Bély: Connaitre les Cathares, 1999, Luçon; Michel Aué: Le Pays Cathare, 2001, Toulouse.

Internet:

www.cathares.org,

www.militaria.cz/index.php?ac=clanek&idc1=77&idkat=4&uin=35bf24ffa13d.

Termes, křížové okno kaple (foto J. Hoza)

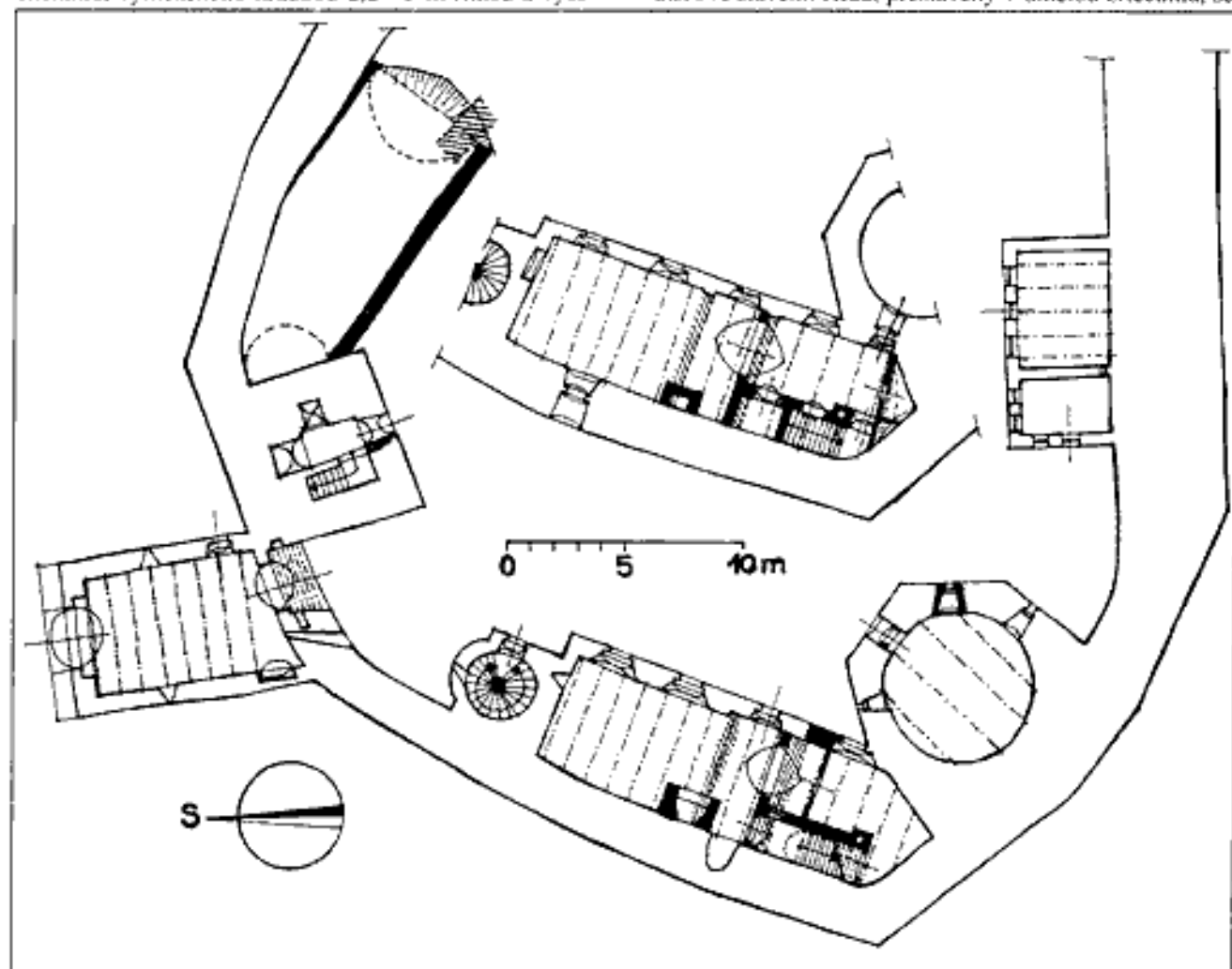
Nový hrad u Adamova 1990 - 2002

Jan Štětina

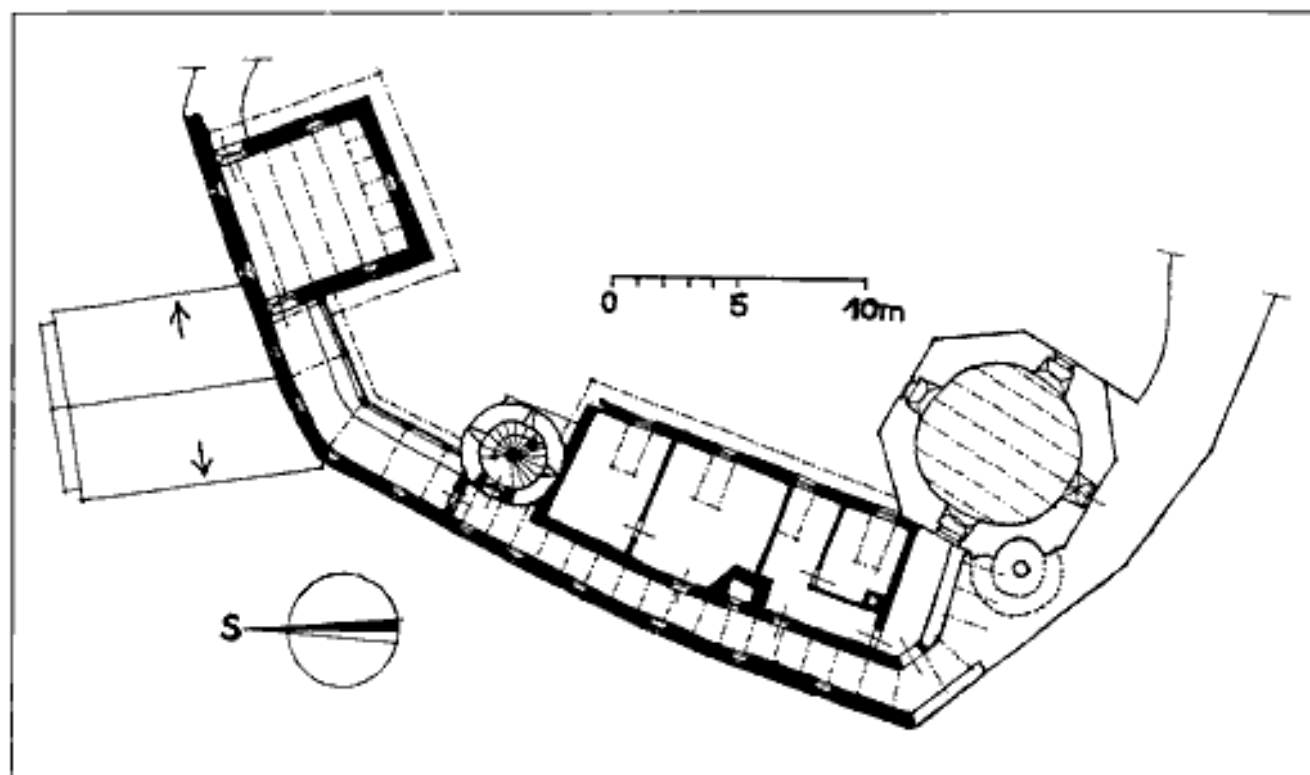
V letech 1999 a 2000 se na stránkách tohoto časopisu objevilo několik příspěvků, jejichž tématem byla přestavba Nového hradu u Adamova (k. ú. Olomučany, okr. Blansko). Následující řádky budou věnovány rekapitulaci a zhodnocení novodobé stavební činnosti na objektu a krátké analýze současného stavu památky. Obsahem článku není popis stavebního vývoje hradu - ten bude společně s katalogem architektonických prvků obsáhně prezentován na stránkách sborníku *Castellologica bohémica 8*. Zde případní zájemci o bližší poznání hradu najdou také jeho kresbnou a fotografickou dokumentaci i seznam pramenů a literatury.

Nejprve nastíníme historii a stavební vývoj hradu. Předchůdcem dnešního pozdně gotického Nového hradu byl starší hrad stejného jména (dnes známý jako tzv. Starý hrad), jehož sporé zbytky se nacházejí na hradním návrší asi 200 m severozápadně od stávajícího objektu. Nový hrad vznikl ve dvou stavebních etapách po r. 1470, stavebníky byli bratři Dobeš a Beneš Černohorští z Boskovic. Nevelké staveniště hradu vymezily dva příkopy - hluboký jižní a mělčí severní, přes nějž vedl vstup do hradu. Hrad má půdorys nepravidelného šestiúhelníku, vymezeného hradbou 2,2 - 5 m silnou a vysou-

kou dnes 7 - 12 m. První fázi výstavby náleží krom hradby zbytek severní budovy vedle brány a část dochovaného západního stavení. Je možné, že skromná původní podoba byla výsledkem záměru stavebníků, kteří snad zamýšleli vybudovat Nový hrad jako pevnost, sítěžící blízké významné železně lamry. V rámci těsně následující druhé stavební etapy vznikla nová, patrně věžová vstupní brána a dostavěna byla i západní budova. Palác vznikl na jihu a k severovýchodní hradbě se přiložil další objekt, takže vnitřní obvod nádvoří byl již téměř kontinuálně obestavěn. Výstavbou obytných budov hrad dostal rezidenční funkci. Po renesančních adaptacích přechází hrad r. 1604 do držení Liechtensteinů. Za třicetileté války se stává útočištěm okolních obyvatel před Švédy, kteří ovšem r. 1645 hrad dobyli, vypálili a změnili v ruinu. Menší opravy hradu probíhaly v 2. pol. 17. stol. a r. 1703. V té době Nový hrad sloužil jako obydlí panských myslivců a skladiště válečné výzbroje. V prvním desetiletí 19. stol. hrad novogoticky přestavěli podle projektu Josefa Hardtmutha. Tehdy vznikla velká osmihranná věž s vysokou válcovou věžicí a nižší kulatá schodišťová věž. Adaptována byla též hradní budova, ze zbytků objektu vedle brány se stalo schodišťové stavení. Hrad, přestavěný v umělé zřícenině, se

Nový hrad. Náčrt půdorysu přízemí a severovýchodního suterénu hradu - stav v. 2002. Nahoře první patro západní budovy. Černé zdivo z l. 1990 - 2002, šrafování v průběhu přestavby zhořelé. Kresby autor, 2002

Nový hrad. Náčrt půdorysu druhého patra hradu, stav r. 2002. Černé zdivo z l. 1990 - 2002, šrafované v průběhu přestavby zbořeně

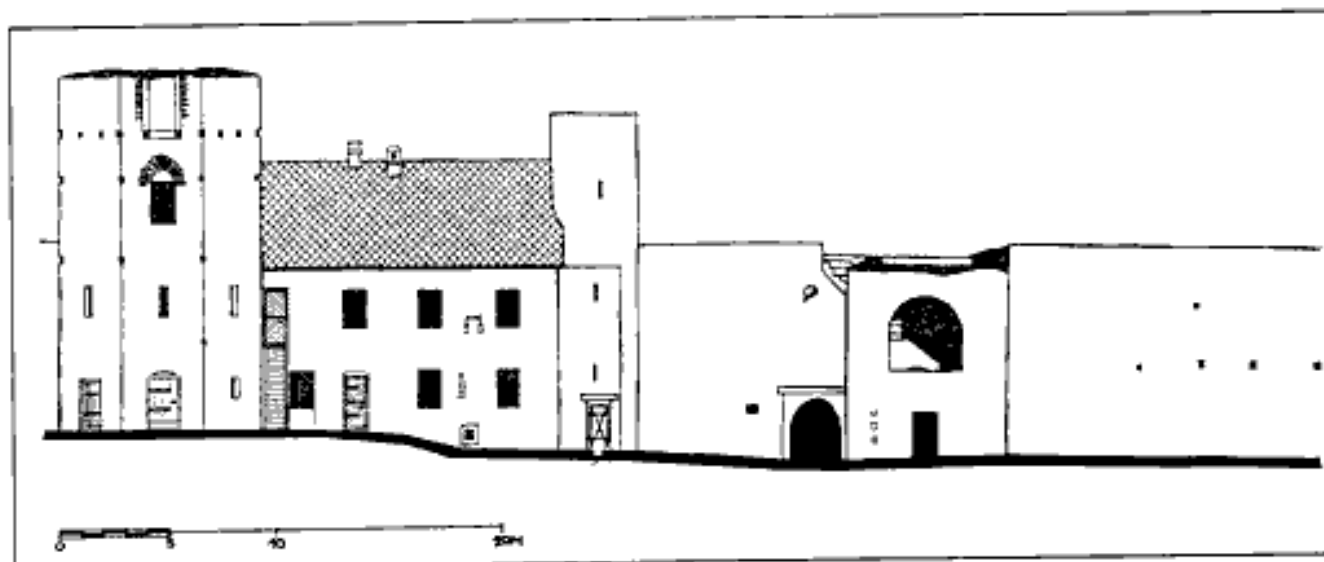
stal organickou součástí rozsáhlého anglického parku, dosahujícího až k adamovskému zámku. Při stavbě železnice došlo r. 1848 k výraznému snížení (resp. zboření) novogotických věží, čímž zjev hradu nepochybně utrpěl. V r. 1923 se novým vlastníkem objektu stala Vysoká škola zemědělská Brno, respektive Školní lesní podnik Křtiny. Do r. 1956 na hradě fungoval výletní hostinec, poté byl však opuštěn a brzy se stal zříceninou. Objekt od ŠLP Křtiny r. 1990 odkoupila 21. základní organizace Českého svazu ochránců přírody, která v následujících letech provedla mimořádně necitlivé rozsáhlé přestavby hradu.

Prvá fáze hradu představuje instruktivní ukázkou využití systému pasivní obrany, kdy hlavním obranným prvkem proti účinkům dělostřelby je mohutná masa hradeb. Druhá, zřejmě těsně následující stavební fáze doplnila potřebné obytné kapacity objektu. Později (po r. 1645) se prováděly jen utilitární práce. Zajímavá je hodnotná Hardtmuthova novogotická přestavba, srovnatelná např. s časově blízkou novostavbou Janova hradu u Lednice. Jedná se zřejmě vůbec o první (a dodejme že dosti kvalitní) novogotickou přestavbu středověkého hradu na území Čech a Moravy.

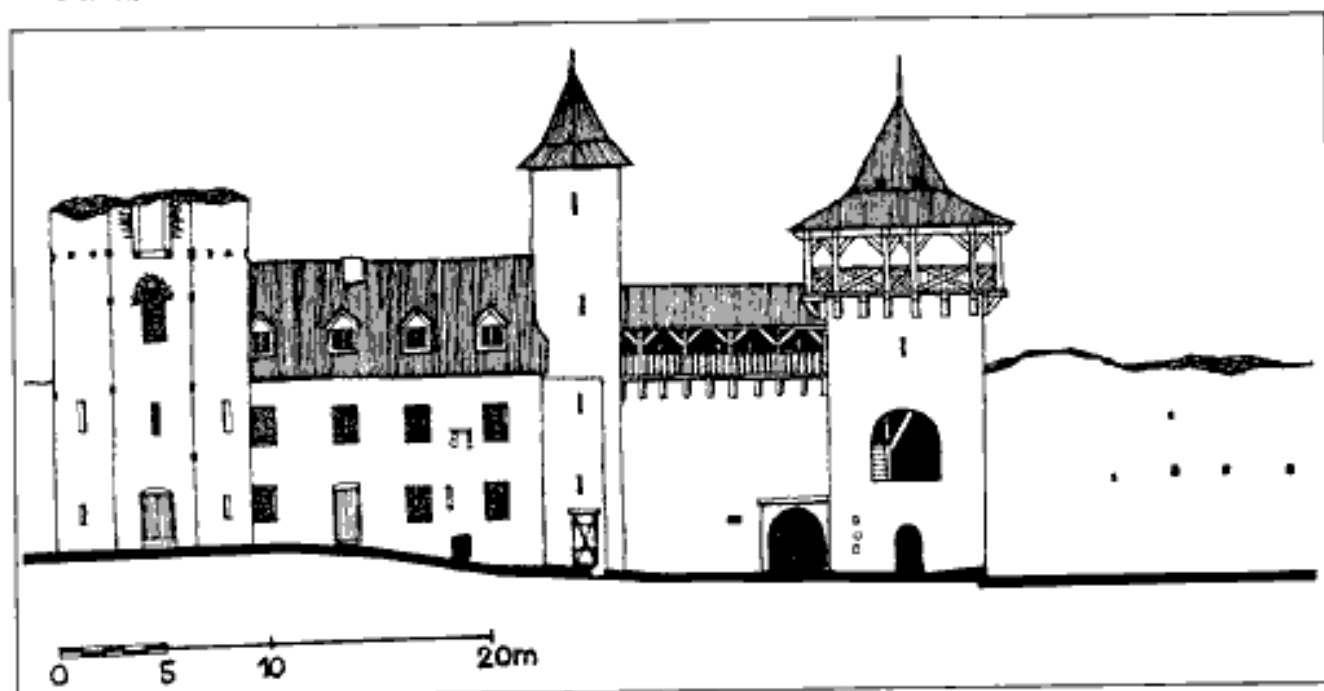
Novodobý zájem o Nový hrad počíná ve 2. pol. 80. l. 20. stol., kdy silil tlak veřejnosti na jeho opravu. Tehdejší vlastník, Školní lesní podnik Křtiny, proto přistoupil k alespoň základnímu zabezpečení objektu. Bylo provedeno přesné zaměření a dokumentace tehdejšího stavu hradu. V r. 1989 dr. Zdeněk Gardavský provedl stavebněhistorický průzkum a byl realizován i inženýrsko-geologický průzkum hradu. Na podzim r. 1989 vlastník památky (ŠLP Křtiny) uskutečnil provizorní zastřešení nejohroženějších partií hradeb a schodišťového stavení. Souběžně s těmito aktivitami probíhala jednání o dalším možném využití objektu. ŠLP Křtiny navrhoval využití zčásti pro své potřeby a zčásti pro běžný

návštěvnícky provoz (muzeum, prohlídková trasa, restaurace). Ve Státním ústavu pro rekonstrukce památkových měst a objektů byly zpracovány studie dvou variant rekonstrukce Nového hradu v intencích těchto návrhů. Obě vycházely ze stavebněhistorického průzkumu hradu, který špatně definoval celý stavební vývoj památky a objektivně nezhodnotil její význam v kontextu srovnatelných objektů. Důsledkem toho byly návrhy na poměrně necitlivé úpravy všech dochovaných budov. Ve fázi příprav rekonstrukce hradu převzala objekt 21. ZO ČSOP v čele s Robertem Kraftem. Hrad tehdy získali za cenu projektové dokumentace, zpracované předchozím vlastníkem. Dokumentace měla údajně cenu 252 000 Kčs, na hradě byl složen stavební materiál za 53 000 Kčs.

V r. 1990 se na hradě skutečně začalo pracovat. Práce měly být realizovány svépomocí členů 21. ZO ČSOP a jejich příznivců pod dohledem Stavebního úřadu Blansko, Okresního úřadu Blansko a Památkového ústavu Brno. Práce probíhaly především v letních prázdninových měsících, kdy byly na hradě pořádány tábory, jejichž účastníci se měli - podle oficiálního stanoviska - věnovat obnově hradu a bližší nespecifikovaným ekologickým aktivitám. Způsob financování oprav v prvních letech po r. 1990 nedokáží objasnit. Výraznou pomocí přispívali sponzoři z řad místních podniků, jako ADAST Adamov, Pivovar Černá Hora nebo Agrostav Blansko. Později, r. 1994, se správce Kraft pokusil do problému zainteresovat i tehdejšího předsedu Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Františka Kozla. Finanční prostředky z fondů Ministerstva kultury ani školství se mu ale získat nepodařilo. Roku 1994 hrad navštívil ředitel Památkové inspekce Ministerstva kultury České republiky JUDr. Jiří Varhaník. Po prohlídce hradu se vyjádřil značně kriticky k již provedeným i projektovaným úpravám a zpochybnil i plánované využití objektu. Obecně velmi

Nový hrad. Rozvinutý pohled na dvorní fasády hradu. Zleva novogotická osmiboká věž, západní budova s novogotickou schodišťovou věží, hradní brána a severní stavení s vstupem na hradbu. Stav před r. 1956

Nový hrad. Rozvinutý pohled na dvorní fasády hradu. Stav r. 2002

kritická stanoviska k postupu tzv. obnovy hradu i prvotní ideji návratu hradu do původního stavu zastává dnes již celá památkářská veřejnost.

K 1. 1. 1990 se tedy vlastníky hradu stala 21. základní organizace Českého svazu ochránců přírody, jejíž členové se rozhodli ruinu hradu svépomocí rekonstruovat do údajně původní pozdněgotické podoby, resp. do stavu, jaký měl hrad mít před dobytím a vypálením Švédy v r. 1645. Podkladem pro rekonstrukci se staly výsledky stavebněhistorického průzkumu hradu, realizovaného r. 1989 dr. Gardavským a studie úprav hradu, zpracovaná pro předchozího vlastníka památky, ŠLP Křtiny tehdejšími SÚRPMO Brno. Dalším pramenem pro rozpoznání někdejší podoby objektu byl novým vlastníkem čtený ikonografický materiál z 1. pol. 19. stol., publikovaný r. 1927 Josefem Pilnáčkem. Gardavského průzkum hradu se však rozhodně ani vzdáleně nepodobal standardnímu elaborátu SHP a ve vzácné shodě s formou průzkumu byl i jeho obsah. V něm autor řadu konstrukcí datoval do období, v němž hrad ještě neexistoval (např.

velká osmiboká věž, na moravských hradech - kromě románského Znojma - bez analogie, měla být vrcholně-gotická apod.), další objekty byly datovány na základě neznámých či spíše neexistujících indicií zcela hypoteticky a jak se později ukázalo, rovněž chybně. S trochou nadsázky lze říci, že v objektech hradu, vzniklých prokazatelně převážně v 15. a 19. stol. (přirozeně s řadou dalších dílčích, slohově i časově lépe či hůře postžitelných úprav) Z. Gardavský rozpoznal vyjma románské a raně gotické etapy snad všechna slohová období. Zeela chybně určení stavebního vývoje hradu však autorovi nebránilo v návrzích na návrat hradu do původní středověké podoby - uvažovalo se o zvýšení věží a hradeb, zřízení ochozů a zastřešení všech objektů hradu v gotických formách.

Po převzetí hradu 21. ZO ČSOP došlo k dalšímu oživení a konkretizování myšlenky na obnovu hradu v jeho údajně původní podobě. Nové impulsy a podněty k uvažované podobě hradu přinesl vedoucí ochránců přírody R. Kraft. Ten měl zřejmě naprosto rozhodující

slovo v procesu projektové přípravy přestavby objektu, počítající mimo zásadních úprav a dostaveb historických částí hradní architektury s novostavbou provozních objektů na hradním nádvoří. Je nutno zdůraznit, že správce Kraft do projektu dokázal prosadit veškeré svoje představy a vize, pramenící z vlastních romantických teorií o ideální podobě a funkci hradu ve středověku. Podkladem pro přípravu rekonstrukce středověkého hradu se tedy nestaly výsledky podrobného výzkumu samotné památky, definovatelné (bohužel pouze do r. 1990) jako téměř ideální pramen k poznání vlastního stavebního vývoje, ani detailní průzkum archivních pramenů, do dnes zřejmě skrývajících nejednu informaci ke stavebním dějinám hradu. Podobu, kterou měl hrad obnovou dostat, určoval s využitím povrchního a evidentně pochybeného průzkumu hradu a především vlastní bujně fantazie sám správce Kraft - naprostý amatér bez stavařského vzdělání a průpravy, diletant neschopný porozumět řeči jednotlivých konstrukčních detailů, s nulovou schopností rozpoznat chronologii stavebních etap nebo dokonce památkové hodnoty objektu. Připomínám, že celý proces probíhal začátkem 90. l. 20. stol., tehdy bez jakékoli oficiální odezvy či kritiky památkářů nebo obecněji odborné veřejnosti. Když pak byla r. 1992 větší část vypracovaného projektu vlastníky hradu odevzdána k posouzení Památkovým ústavem v Brně, bez větších připomínek došlo k jeho schválení. Akt schválení tak jednoznačně devastálních zásahů, které na hradě ostatně probíhaly již od léta 1990, je i s odstupem desetiletí naprosto nepochopitelný, neomluvitelný a zřejmě profesní pochybení zainteresovaných osob na PÚ v Brně patrně bude pouze jednou z příčin úspěšného a hladkého prosazení Kraftovy koncepce. Kompetentní osoby, které dovolily realizaci projektu, si přece musely být vědomy faktu, že tehdejší úroveň poznání Nového hradu neumožňovala uspokojivou praktickou, ba dokonce ani teoretickou rekonstrukci žádné z historických vývojových fází hradu, s možnou výjimkou období 19. a l. pol. 20. stol. Schválení projektové dokumentace tedy legalizovalo stavební činnost na hradě - přesto docházelo k podstatným změnám v podobě dostavovaných objektů a dodatečnému schvalování již provedených staveb. Tak na jednání dne 13. 7. 1995 došlo za účasti tehdejšího ředitele Památkového ústavu v Brně ing. Zdeňka Nováka a přednosty Okresního úřadu v Blansku ing. Jiřího Črhy k dodatečnému odsouhlasení zvýšení severního stavení o neprokazatelné zděné patro. Dostavbu severního schodišťového stavení je mimochodem možno hodnotit jako jeden z nejproblématičtějších a funkčně nejneopodstatněnějších momentů celé přestavby hradu a smířlivý postoj účastníků tehdejšího jednání svědčí v lepším případě o jisté rezignaci na jindy tak striktně hájené a prosazované zásady moderní památkové péče.

Období po r. 1996 charakterizovalo znatelné snížení stavební aktivity na hradě - důvodem byl patrně vzrůstající kritický ohlas probouzející se odborné veřejnosti, snížení přísunu financí ze strany sponzorů, rovněž nedostatek pracovních sil a též fakt, že již byly obnoveny veškeré objekty hradu, které bylo možno opravovat bez použití náročně konstruovaného venkovního lešení. Zároveň v hrubé stavbě provedené opravy již stačily plnit své provozní funkce a pro laickou veřejnost představovaly dostatečný důkaz péče, kterou hradu vlastníci

věnují. To již bylo všem zřejmě jasné, že ochránci přírody v čele s R. Kraftem hrad opravují nikoli pro nejširší návštěvnickou obec, ale především sami pro sebe. Od r. 1994 na hradním nádvoří začaly vznikat provizorní dřevěné sruby, které velmi negativním způsobem ovlivnily vnímání jinak téměř nezastavěného prostoru hradního nádvoří. R. 1994 došlo k dílčímu vyhloubení příkopu před hradní branou a likvidaci provizorního zastřešení hradeb, což v následujících letech vedlo k četným menším destrukcím odhalených pozdněgotických zdí. Poslední velkou akcí, nad jejímž smyslem a účelností zůstává rozum stát, se stala nelegální výstavba velkého sklepa pod severovýchodním úsekem obvodové hradby, uskutečněná v l. 1995 - 2000.

Počátkem r. 1998 jsem se začal o situaci na Novém hradě velmi intenzivně zajímat. V následujících čtyřech letech došlo k těmto průzkumovým akcím: V areálu staršího, tzv. Starého hradu byly kresebně a fotograficky dokumentovány terénní reliktů zdiv i jejich pozůstatky. Došlo ke sběru keramického materiálu v areálu hradu, na podzim 2001 se v sutových polích hradního ostrohu, jižně a západně pod hradem, podařilo nalézt několik opracovaných architektonických článků. Aktuální výsledky průzkumů budou publikovány v návaznosti na starší autorovy práce na toto téma.

Průzkum Nového hradu silně ovlivnily obtížné podmínky při jeho realizaci. Přes četná omezení v rámci průzkumu došlo k zásadnímu doplnění starších zaměření objektu a grafické dokumentaci veškerých konstrukcí hradu. Pozornost byla věnována konstrukcím ze všech vývojových etap hradu - díky tomu mohlo dojít k nové dataci objektů a tím i objasnění celého stavebního vývoje, což přineslo i stávající interpretaci hradu, chápaného jako samostatný sídelní objekt z konce 15. stol. - nástupce tzv. Starého hradu. V průběhu průzkumu docházelo k překvapivým nálezům druhotně použitých i volně uložených profilovaných architektonických prvků, jejichž celkový počet se dnes v areálu obou hradů blíží ke 130. Všechny tyto články byly dokumentovány, budou postupně publikovány a srovnávány s materiálem z časové a typologicky příbuzných staveb.

V okolí hradů proběhla terénní prospekce zemních obláhateckých bašt i dalších terénních reliktů z doby uherského obléhání hradu v l. 1469 - 1470 a zjištění tras přístupových komunikací k hradu. Se všemi výsledky provedených průzkumů bude odborná veřejnost podrobně seznamována na stránkách odborného tisku.

O vývoji přestavby hradu po r. 1998 byli čtenáři Hlázky již informováni, proto nyní doplním pouze několik aktualit. Na podzim r. 2000 byly zatřizovány místnosti tzv. paláce (resp. západní budovy), kde došlo v přízemí ke zřízení nevkusných dřevotřískových obkladů stěn a falešně dřevěně valené klenby před vstupem do patra, na jehož podlahách vznikla jakási vyvýšená dřevotřísková pódia. Analogicky byla zatřizena i místnost patra osmihranné věže. R. 2001 vnitřní prostory severního stavení zkrásnily nevhodné železné mříže a v zimě 2001 - 2002 byla horní partie jižní hradby opatřena bariérou z osnatého dříví.

Na hradě v současné době citelně chybí pracovní síly (což je jenom dobře) a když se správce Kraft rozhodl v říjnu 2001 ze závěsné plošiny opravit horní partii jihozápadní části hradby v délce asi 5 m, musel si se sebezá-

přením posloužit sám. Na objektu je nedostatek použitelného stavebního kamene i dalšího materiálu, který je správce odhodlán na hrad dopravovat údajně za pomoci oslů. Hrad, jehož nedávno postavené části díky prabídné technické úrovni provedení opět začínají chátrat, není celoročně obyvatelný, jelikož mu krom obytných místností hodných tohoto označení chybí vytápění, teplá voda a hygienická zařízení, snad kromě WC. I nezasvěcený a nezaujatý pozorovatel si nemůže nepovšimnout zcela frapantních nedodržení základních bezpečnostních pravidel návštěvnického provozu - na vstupním mostě nad 3 m hlubokým příkopem chybí zábradlí, mezi dlažbou ochozu a odnímatelnou podlážkou tzv. podsebití ve výši 9 m nad nádvořím zejí široké mezery. Při pohledu do okolí hradu, (situovaného mimochodem uprostřed přírodní rezervace), které je doslova poseto nejružnějšími odpadky asi těžko někdo uvěří, že vlastníky památky by měli být ochránci přírody. Kdo by snad na veřejnosti přistupněm Nového hradě, na němž se několikrát ročně konají veřejnosti masově navštěvované akce, chtěl hledat nějaká obecně dodržovaná a požadovaná hygienická, bezpečnostní nebo protipožární opatření, jež jsou bezpodmínečně nutná k provozu každého, nejen památkového objektu, zkrátka nepochodí. Nový hrad těchto dnů vypovídá o neuvěřitelné neprofesionalitě, amatérismu a diletanství svých novodobých budovatelů. Současný stav hradu je smutnou karikaturou někdejších velkorysých záměrů a důkazem neuskutečnitelnosti a neživotaschopnosti podobných romantických projektů. Této skutečnosti si dnes již musejí být vědomi nejen návštěvníci, ale i samotní vlastníci hradu.

V současnosti se zdá, že se správce Kraft dostal do jakéhosi vakua, které by se dalo nejspíše přirovnat k těžké sociální a lidské izolaci. Naštěstí již definitivně skončila doba, která by mu umožnila dokončení přestavby hradu podle jeho představ. Nadále zůstává otázkou, nakolik bude tento demagog, obtížně přístupný jakékoli diskusi, ochoten respektovat závazná stanoviska orgánů památkové péče při dalších rekonstrukčních zásazích, které budou muset být dříve či později na hradě uskutečněny. Dosavadních 12 let divokých dostaveb hradu a velmi problematické součinnosti stávajících vlastníků objektu s kompetentními památkovými institucemi neskýtá velkou naději. Výhledově je proto nutno předpokládat ukončení neperspektivní spolupráce s R. Kraftem a nová jednání zástupců zainteresovaných orgánů ohledně personálního obsazení postu správce objektu, jehož přístup bude zřejmě i nadále výrazně ovlivňovat osud Nového hradu. Nejkrásnější (až zatím jen teoretickou) možností při pokračující neochotě ke kompromisním řešením představuje vyvlastnění hradu státem. Otevřená je rovněž otázka další existence většiny novodobě přistavěných částí hradního celku. Pro nynější úvahy o budoucí předpokládané podobě hradu navrhuji zatím alespoň teoreticky s většinou těchto nedoložitelných a historických novotvarů již nadále nepočítat, alespoň ne v podobě tak kontrastní vůči historickým konstrukcím hradu. Nízká kvalita provedení a absence údržby jistě po několika desetiletích zajistí stavební degradaci těchto nově doplněných konstrukcí. Poté, při dalších stavebních pracích, které by měly následovat, je podle mého názoru schůdná jediná cesta - nerespektování rušivých konstrukcí konce 20. stol. a postupný návrat objektů k jediné

exaktně dokumentované podobě hradu z období před jeho novodobým zpusťnutím r. 1956. Co nejdříve je ovšem nezbytné stavebně konsolidovat pozdněgotickou hradbu a osmihrannou novogotickou věž - tedy objekty, které moderní stavební aktivity poznamenaly zatím pouze částečně. Tyto práce, které jsou nyní na pořadu dne, již však musí být odborně sledovány, patřičně dokumentovány a musí být prováděny specializovanými pracovními silami, které zajistí požadovanou kvalitu při pokud možno minimálním úniku informací. Za dnešní situace naprosto není žádoucí, aby současní vlastníci hradu zde prováděli jakoukoli stavební činnost.

Průběh oprav Nového hradu v l. 1990 - 2002 obecně prokázal nutnost co nejdetailnějšího poznání památky před započítáním stavebních zásahů. Absence standardního SHP a byť jen rámcové definice památkových hodnot hradu v nejnešťastnější možné kombinaci s neinformovanou amatérskou korporací, realizující víceméně živelně jeho přestavbu pak zavinila namnoze nevrátne devastující zásahy, které bude v budoucnu nutno eliminovat. Památkovým orgánům v celém procesu náležela zcela pasivní až negativní role, jelikož ani při evidentním dostatku informací o charakteru plánovaných úprav nedokázaly přestavbě hradu zabránit a nezasadily se dokonce ani o dokumentaci přestavbou likvidovaných partií památky. Při přestavbách jednotlivých objektů definitivně zaniklo nebo bylo zneprístupněno množství cenných informací o stavebním vývoji hradu, jelikož jeho vlastníci nebyli schopni a ochotni provádět ani nejzákladnější dokumentaci odkrývaných nálezových situací. Zásadní zápornou roli v problematice novodobé přestavby hradu sehrál ovšem nesporně správce Kraft, který by za provedené úpravy měl nést nejen morální, ale i trestní zodpovědnost.

Nyní si podrobněji přiblížíme stavební akce na Novém hradě v l. 1990 - 2002. Přestavbou na konci 20. stol. nebyl rekonstruován stav žádné z historických vývojových fází Nového hradu. Podobu pozdněgotického a renesančního hradu před útokem Švédů r. 1645 známe pouze v hrubých rysech, zásadní doplnění by přinesl archeologický výzkum v nádvoří. Novogotická stavební akce dala pak objektu podobu umělé zříceniny. Nesmyslnost celé novodobé přestavby, před laickou veřejností navenek zastírané rádobou ušlechtilým záměrem návratu hradu do podoby v dobách své největší slávy, spočívá v dostavbě všech, v různých časových obdobích vzniklých objektů hradu do ideální (dlužno dodat bezezbytku vymyšlené) podoby. Výsledky výzkumů hradu z posledních let svědčí o složitém stavebním vývoji jednotlivých částí hradu a potvrzují nevěrohodnost provedených dostaveb, které většinou nemůžeme ani při nejlepší vůli nazvat odvážnými hypotetickými či ideálními rekonstrukcemi. Tak se např. objekt severního stavení mohl stát r. 1995 poprvé za svoji pětisetletou existencí hranolovou věží. Podobně neodůvodněné jsou dostavby a zastřešení novogotické válcové věže, dvoupatrového hradebního ochozu, objektu hradní brány apod. Smutným faktem zůstává skutečnost, že na zbytečně přestavby a přístavby vynaložené finanční prostředky a stavební materiál mohly být smysluplně využity pro skutečně odborné a trvale zabezpečení hradu, který tak dnes již mohl být zachráněn.

(pokračování přístě)

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Chtěli mniši podvádět?

Uložení originálů kopií tří českých psaných listů, které jsem obdržel nejméně z třetí ruky, mi není známé. Snad budou mít stejný původ jako další přiložené archiválie, u nichž bylo možné zjistit, že pochází z třeboňského archivu, fond RA Vratislav, kart. 12 Salomena.

Prvním ze zmíněných listů, daným v sobotu po památce sv. Doroty léta 1619, kvituje Pavel Martin Bytomský, opat kláštera ostrovského sv. Jana v Skále, příjem platu z probošství teslínského 9 kop grošů českých za roky 1616, 1617 a 1618 od urozeného a statečného rytíře pana Adama Vratislava z Mitrovic na Poříčí, Bratronicích, Miroticích a Mirošově.

Tady je nutné se pozastavit. Probošství Tesliny (též Baštiny) blízko Padrtských rybníků (nyní vojenský újezd Brdy) založil benediktýnský klášter sv. Jana na Ostrově u Davle v 1. polovině 14. století, kdy byl obdarován Protivou z Rožmitálu vrchem Baštínem. Od roku 1353 jsou známi zdejší proboštové. V roce 1420 byl mateřský klášter Ostrov u Davle zničen husity a stejně dopadlo i teslínské probošství. Války přežilo probošství sv. Jan ve Skále (též sv. Ivan pod Skalou, u Berouna), kde potom sídlili ostrovští opatové.

Druhým listem je tzv. cedule fezaná, kterou podle práva zřízení zemského zaslal opat kněz Tobiáš Václav, převor kněz Prokop Tylek a celý konvent kláštera ostrovského řádu sv. Benedikta urozené paní Salomeně Vratislavové z Prostého na Mirošově, Bratronicích a Poříčí. Mniši tvrdili, že mají podle "starodávnych vejsad a privileji" lepší právo ke gruntu u lesu Tesliny "což ho k panství mirošovskému náleží", v němž se nachází klášter zbořený sv. Jana Křtitele Na teslině řečený a také na ves Kolvin, ves Trokavec, ves Skořice, ves Příkosice s rybníky, potoky, mlějny, lukami, pastvami a vším, co se v okrsku toho lesa nachází. Chtěli vědět, jakým právem a podle čeho je paní Salomena v držení a užívání jmenovaného majetku a kdo to jí nebo předchozím držitelům za roční plat 6 kop mišeňských grošů "vysadil a odevzdal". Žádali od paní Salomeny "světlu a neukrytou" odpověď "v času od práva vyměřeným".

Třetí list je "světlu a neukrytou" odpovědí Salomeny Vratislavové na ceduli fezanou, danou na Bratronicích v den památky sv. Tomáše apoštola Páně léta 1629. Z obsírné odpovědi vyplývá, že jmenovaný majetek spolu se statkem mirošovským koupil dobrý paměti Adam starší Vratislav z Mitrovic "pan manžel můj nejmilejší" od pana Blažej Gryspeka z Grysparu jako "věc dědičnou a nezavadnou" i s ročním platem šesti kop mišeňských grošů a odvolává se na tržbovou smlouvu do desek zemských vloženou ze 14. ledna 1616. Že by mniši měli k jmenovanému "němnu vlastním a dědičným" majetku lepší právo než-li ona, tomu Salomena "mista nedává a dáti nemůže, nýbrž tomu světle a patrně odpírá". Co se týče platu, který byl mnišům každoročně odváděn, je možné, že skrze "nebedlivost" jejího správce i "příčinou běhu nynějšího" (tj. třicetileté války) byl zadržán. Proto Salomena navrhuje, aby posílám s touto odpovědí bylo vyčteno, kolik platů bylo neodvedeno, a oni ihned proti kvitanici zaplatí (v archiválské přislané poznámce stojí, že je přiložena kvitanice na roční plat zadržovaný sedm let).

Plat z teslínského probošství byl placen původně rožmitálským panstvím, k němuž byl zničený klášter s příslušenstvím připojen. Rožmitál náležel ve 2. polovině 16. století Gryspekům z Grysparu. Při dělení Gryspeků byl od Rožmitálu roku 1588 oddělen statek Mirošov a při tom se část příslušenství zaniklého probošství i samotné jeho zříceniny dostaly od Rožmitálu k Mirošovu. Na fezané ceduli mnišů nejvíce zaujme fakt, že si činí nárok i na 4 výše uvedené vesnice. Už samotná výše nebo spíše níže platu napovídá, že šlo jen o pronájem luk a lesa. Mniši však hrozili, že na vše mají staro-

dávna privilegia a výsady. Je sice pravda, že se podařilo z mateřského kláštera na Ostrově u Davle archiválie zachránit. Ovšem za třicetileté války opatu Bytomskému kozáci spálili staré klášterní paměti, z nichž zůstaly jen zbytky. Zdá se, že měl-li vůbec opat Tobiáš Václav nějaké staré listiny, týkaly se jen teslínského probošství a nikoli jmenovaných vesnic.

Vsi Skořice a Kolvin totiž evidentně ve 2. polovině 14. století tvořily příslušenství hradu Drštky, jehož majitelé vykonávali patronátní právo ke skořickému kostelu. Bývalé panství hradu Drštky bylo pak asi v 70. letech 15. století s Mirošovem připojeno k rožmitálskému panství. Podobně vsi Příkosice a Trokavec, i když o nich máme málo zpráv, byly příslušenstvím hradu Homberka a tak jako panství hradu Drštky se homberské panství také dostalo k Rožmitálu. Nic nenažnačuje, že by jmenované vsi někdy náležely k teslínskému probošství.

Zdá se tedy, že mniši "blufovali" a ceduli fezanou (předstupu před soudním sporem) se snažili zjistit reakci Salomeny na jejich nároky. Ta se nad požadavky mnišů na zmíněné vsi kupodivu nepozastavila. Odvolala se jen na zápis v deskách zemských, že jde o zboží dědičné a nezavadné, avšak vyrovnala nedoplatek za sedm let. Mniši, jak se zdá, soudní spor nakonec nevyvolali. Možná, že právě ona úhrada nedoplatku byla účelem vzniku výše uvedené cedule fezané.

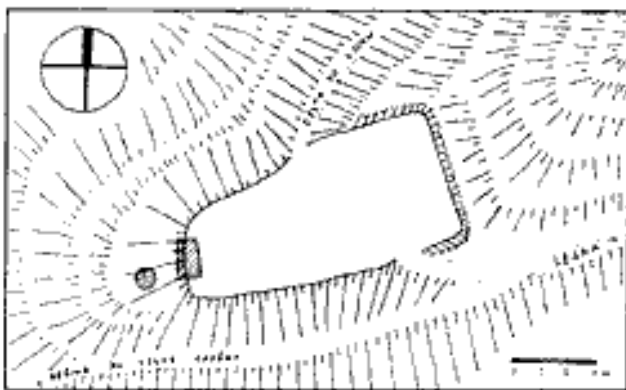
Použitá literatura: Kopáček, L. 1931: Z minulosti kostelíka na Teslinech. Od stříbrných hor III, 114 - 117. Příbram (za kopii děkuji K. Nováčkovi); Novobilský, M. - Rožmberský, P. 1995: Hrad Drška u Skořic. Plzeň; Novobilský, M. - Rožmberský, P. 1995: Hrad Homberský u Příkosic. Plzeň; Novobilský, M. - Rožmberský, P. 1996: Hrad Homberský, homberské panství u pánů z Homberka. *Castellologica bohémica* 5, 75 - 92. Praha; Sedláček, A. 1908: *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha.

Petr Rožmberský

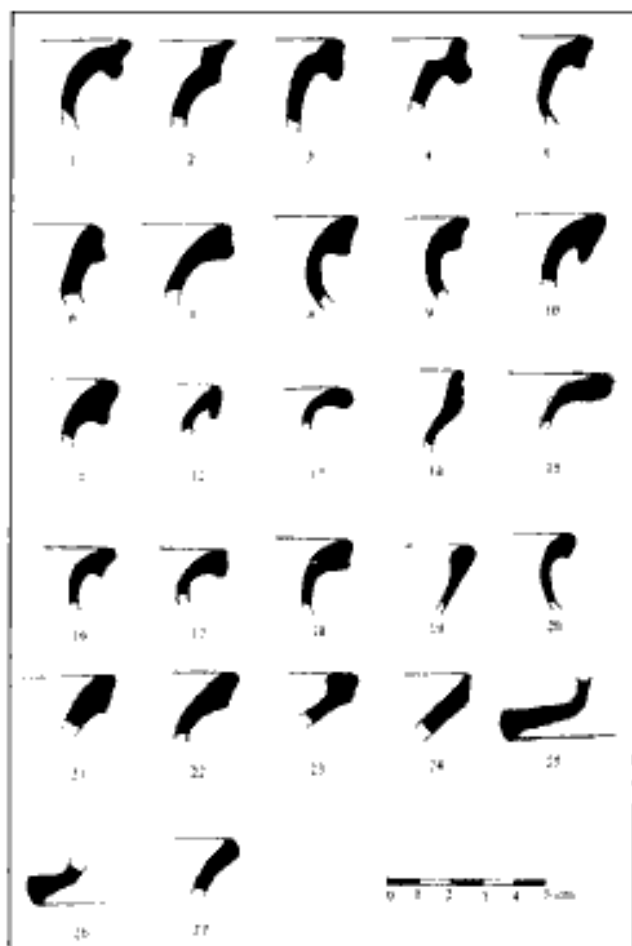
Zaniklý hrad Pechburk

Hrad Pechburk (Pechenburg, Smolín) stával 5 km severovýchodně od Pacova (okr. Pelhřimov) na vyvýšeném místě nad Smrčským potokem v lese Smalíně mezi vesnicemi Velkou Chyškou a Lesnou (asi 1 km od Velké Chyšky). Jednalo se o stavbu na skalnatém podloží, půdorysu spíše nepravidelného obdélníku dlouhého zhruba 16 m a 8 m širokého (obr. 1). V současné době je místo zarostlé sníženým lesem. Zdá se, že především východní část lokality byla poražena lomem, který narušil původní konfiguraci terénu. Dvůr Pechburk asi stával nad hradem v polích, kde jsou dva malé rybníčky.

Vlastní jméno hradu je známo až k roku 1408, kdy se uvádí Jan z Pechburka řečený Rubáš. V roce 1410 měl Jan Rubáš z Pechburka privilegium na krému (rychtu) a dvůr se čtyřmi lány ve Velké Chyšce. Roku 1414 obdržel Jan Rubáš z Pe-

Obr. 1: Současný půdorys hradu. Šrafování vyznačuje místa nalezení keramických zlomků

Obr. 2: Přehled okrajů nádob a poklíček nalezených na lokalitě

chenburka od Mikuláše ze Samechova zápis na poplužní dvůr v Černošíně. Snad je tento Jan Rubáš též osoba jako Jan rytíř ze Smoliny sedlákem v Rovném, který svědčí 25. srpna 1430. Zápis v zemských deskách zní: "Ja Kateřina z Hořepnice --- slibuji zpraviti a osvoboditi a ve dsky zemské vložit na suché dni, kdyžby byly otevřeny v zemi české; ale kterýmž jiným řádem páni, rytíři, panoše budou sobě dědictví osvobozovat, týmž řádem mám a slibuji jemu --- A k tomu na svědomí a pro lepší jistotu při poprosila jsem slovných panošů, Jana rytíře z Smoliny sedlákem na Rovném, Maršika z Kamene --- aby své pečeti k tomuto listu přivěsili. Jenž jest dán léta od nar. s. božihoo MCCCCXXX ten pátek po svatém Bartoloměji apoštolu božím". Místa vyznačená --- jsou v zápise vypálená. Důležitá je zmínka o tom, že Jan ze Smoliny připojil k listině v roce 1430 pečeti (co na ní bylo vyobrazené se bohužel nezjistilo).

Roku 1450 (29. května) se uvádí Vilém ze Smoliny, opo- vědník jednotě strakonické, namířené proti králi Jiřímu z Podě- brad. Roku 1465 je v Lesné devět dvorů a zvláště je uvedený Martin z Pechburka, který vlastnil 5 lánů. V zemských des- kách uvádí Jan Petr Břekovec z Ostroměče, Nedamír a Svato- mír, bratři z Březi roku 1465: "že dědí po Janu Sádlovi ze Smolkova dvory kmetci v Lesném, na kterých sedí: Matěj Novák 3/4 lán, Prokop 1/2 lán, Šimek 1 lán, Janek Šimkův 3/4 lán, Martin 1 lán, Míkes Zidek 1 a půl lán, Jan Šimkův 1/2 lán, Václav 1 lán. Vaněk Záhoň 1 a půl lán, Martin z Pechburka kterýž platí 20 gr. pl. r. 5 lánů, Prokop a Zietek z Krasickovské role - 1 lán, it. pustatin."

Roku 1465, 14. ledna, darovali Petr Břekovec z Ostromě- če, Nedamír a Svatomír z Březi kmetci dvory v Lesné, s dědi- namu, lukaati a potokem pod Pechenburkem od Pechemburské dědiny až do řeky a louky pod Kyjovým k špitálu v Hořepnici. Z toho, že z těchto dědin ještě v šestnáctém století úrok ke špitálu hořepnickému vycházel, dalo by se soudit, že výše řečené vladkové hrad Pechburk drželi, ale mezi usadlími

kmety v Lesném zapsaný Martin z Pechburka ukazuje, že již tehdy seděli na Pechburce dědinnici či svobodníci. Za více jak půl století obnovili svobodníci vklady do zemských desk a ani jedno jméno z uvedených kmetců dvorů mezi kmetci dvory není kroně Martina z Pechburka, který asi na Pech- burce nesídlil, ale měl dvůr v Lesné, ač asi z Pechburku rodem pocházel. Od roku 1465 se zprávy o Pechburku vztahují již jen na místo, ne na sídlo.

Před více než sto lety na místě hradu ještě vyčnívaly nad zemí zdi, ale když několik statků v Lesné vyhořelo, byly zdi rozbourány a odvezeny, takže zůstaly jen základy pod zemí. Ještě v padesátých letech dvacátého století zde pamětníci uvá- dějí metrové zdi a jakýsi otvor, který vedl do poměrně hluboké šachty. Staří obyvatelé z Lesné popisovali v té době hradi- ní studnu, dříve velmi hlubokou, ale již prý byla úplně zasypána. August Sedláček zmiňuje, že když lidé odkopávali zdi, uhodili na staré silné kosti.

K místu se vztahuje pověst o lakomém a zlém rytíři, který aby nemusel dát své dědi věno, ji zardil a po devět dní a nocí se chodil dívat jak pláče a sténá. Tento nosí hlavu pod paží a klokotavě mumlá: devět, devět. Další pověst spojená s tímto místem je také o bezhlavém rytíři, který objíždí Smolínské údolí a hledá nevinnou pannu, která by jej vysvobodila tím, že se jej nezalekne a poluje jej.

Podle údajů o umístění hradu v Sedláčkových Hradech, zámcích a tvrzcích jsem se vydala hrad hledat. A skutečně jsem našla místo, na kterém jsem v roce 2000 posbírala téměř 400 úlomků (přesně 398 kusů) keramiky. Zlomky keramiky, na níž se jen výjimečně nachází poleva (obr. 2: 15), je možno datovat především do 14. století s přesahem do století patnáctého. Většina nádob pochází z hrnců (obr. 2: 1-13, 15-23), vzácně ze zvonovitých poklíček (obr. 2: 25-26) a některé snad i z pohárů (obr. 1: 14, 19, 24, 27). Nálezy svědčí o tom, že lokalita byla osídlena nejspíše do počátku 15. století a mladší zprávy z druhé poloviny 15. století se k ní nemohou vztahovat. Nálezy budou předány do muzea v Pacově.

Příspěvek je výtahem ze semestrové práce na Katedře an- tropologie Masarykovy univerzity v Brně zpracované pod vedením doc. PhDr. Josefa Ungera, CSc. v podzimním semest- ru 2001.

Použitá literatura a prameny: Dobias, Josef: Dějiny krá- lovského města Pelhřimova a jeho okolí I. (Doba předhusitská). Praha 1927; Dobias, Josef; Dějiny královského města Pelhři- mova a jeho okolí II. (Doba reformační). Praha 1936; Pelikán, Antonín: Kronika Babic a okolí - Svobodníci. Rukopis uložen v pacovském muzeu, 1950; Pelikán, Antonín: Kronika Babic a okolí - Poddani. Rukopis uložen v pacovském muzeu, 1957; Sedláček, August: Hradby, zámky a tvrze království českého díl IV. (Vysočina Táborská). Praha 1890; Vondráček, Jan: Dějiny města Pacova a okolí I. Strojový opis rukopisu uložen v pacov- ské knihovně, 1945.

Petra Cimburková

10 let spolku pro záchranu Volfštejna

Vše začalo na začátku roku 1992, kdy jeden ze zakláda- jících členů spolku nabídl spolupráci Okresnímu úřadu v Ta- chově a Obecnímu úřadu v Černošíně. Nabídka se týkala oprav zdíva hradu Volfštejna. Již v březnu toho roku byl náš spolek zaregistrován na Ministerstvu vnitra pod oficiálním názvem "Spolek pro záchranu hradu Volfštejna a ochranu Vstavačové louky". Spolek si vytýčil za cíl zachránit rozpadávající se zdívo hradu. S opravami zdíva hradu jsme započali v létě téhož roku, a to za finanční, materiálové a technické pomoci Okr. úřadu v Tachově a Ob. úřadu v Černošíně. Odborný dohled na těchto opravách zajišťovala a podnes zajišťuje dr. Kamenická, jakožto zástupce Památkového ústavu v Plzni.

V prvním roce trvání činnosti spolku jsme si nejprve vytvořili zázemí, a to stavbou dřevěného srubu v blízkosti areálu hradu. Poté jsme přistoupili k opravě zdíva nejvíce ohrožené stavby, tzv. Bašty. V letech 1992 - 1993 se nám

podánilo znovu vyzdít narušené severozápadní a severovýchodní nároží zmíněné stavby. Opravy Bašty dále probíhaly i v letech 1993 - 1998, kdy se naše práce soustředovala na jižní stranu objektu. V těchto letech jsme prakticky znovu objevili, přezdíli a zpevnili dávno již zmizelou stěnu této stavby. Při opravách bylo nalezeno i několik keramických stěpů a částí nádob ze 14. století (např. zbytky středověkých džbánů, pohárů a misek). Mimo hlavních oprav na Baště se nám ve stejném období povedla celá řada menších oprav na dalších stavbách hradního areálu. Tak například byl umístěn nový pískovcový práh do románského portálu ve věži a dále bylo zajištěno severovýchodní nároží v tzv. Starém paláci.

Na konci roku 1998 bylo započato s náročnou opravou vnějšího zdiva velké válcové věže. Tato věž patří bezesporu k nejhodnotnějším zachovalým stavbám celého hradu. Její zajímavostí je kónický tvar a románský vstupní portál. Opravy věže probíhaly a probíhají za ztížených technických podmínek až do dnešních dnů. Technickým problémem č. 1 se záhy ukázal nedostatek trubkového lešení, který jsme vyřešili postupnou montáží a demontáží lešení po obvodu věže. V letech 1998 - 2001 se nám podařilo vyspravit větší část pláště válcové věže a v roce 2002 se práce přiblížily k dokončení. To však neznamená konec všech oprav na tomto objektu. Zbývá nám dokončit opravu věnce zdiva věže a v neposlední řadě máme v plánu po doplnění dřevěných pater upravit věž na turistickou rozhlednu. Teprve poté se návštěvníkům naskytne úchvatný pohled do kraje. Bude moci zcela bezpečně dohlédnout na mnohé dominanty celého širokého okolí, jako jsou Krasíkov, Stříbro, Sedmíhoř, Čerchov a za dobré viditelnosti až na nejvyšší vrcholy Šumavy.

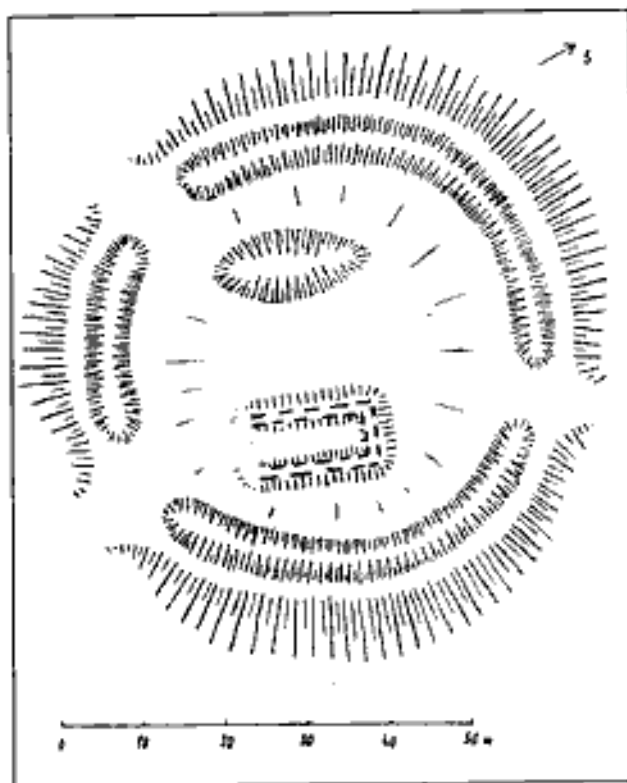
V současné době se celá členská základna našeho spolku skládá z 21 členů, kteří jsou prakticky z celého Plzeňska, jako např. z Plzně, z Blatova, z Nepomuku, ze Stodu a z Černošína. Naši snahou je každým rokem získávat nové členy spolku a rozšiřovat tak naši členskou základnu. Tímto chceme zajistit delší trvání spolku, a to i poté, co dojde ke konečné opravě všech objektů hradu.

Oslavy u příležitosti deseti let činnosti spolku proběhly v květnu 2002 (od 8. do 12. 5.), kdy se v Černošíně konala výstava fotografií s dokumentovaným průběhem oprav hradu. Na výstavě byly k vidění kromě fotografií i archeologické nálezy, které byly nalezeny na hradě v minulých letech. V průběhu oslav se konaly ještě dvě doprovodné akce, a to kermičský turnaj (tzv. Volfštejnské klání) a soutěž o nejlepší výtvarné dílo, které se účastnily děti z mateřské školky a základní školy v Černošíně.

Václav Menčík

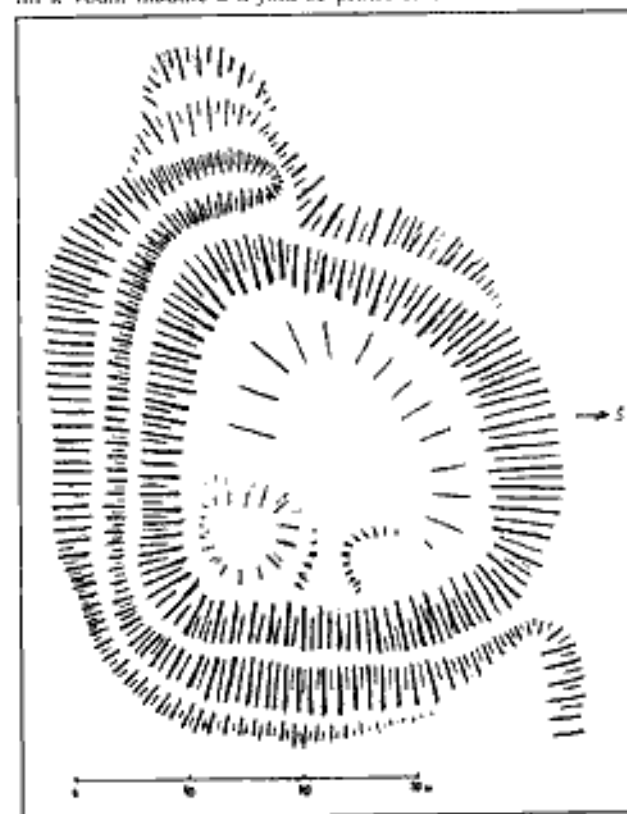
Hrady Horní a Dolní kolo

Horní kolo - zbytky hradu na vrchu Dejbfí (413 m) nad pravým břehem údolní nádrže Šlapy (okr. Pífibram). Hrad snad vystavěli Rožmberkové někdy po roce 1322 zřejmě na předhistorickém sídlišti. Záhy zanikl, nejspíše již v 15. století, za husitských válek. Dochovalo se kruhové hradiště průměru do 45 metrů, svažující se od středu k příkopu a vnějšímu valu, jenž jej obklopuje. Ze dna příkopu, širokého asi 6 metrů, vystupuje plocha hradiště místy až 3 metry, val přibližně 2 metry. Vnější val má obvod měřený pásmem po jeho koruně 168 metrů. Příkop a val je na třech místech přerušen a není jasné, zda některé z těchto míst určuje možný vstup do hradu. Zасыпání příkopu rozvezením valu vzniklo zřejmě ale v pozdější době, aby byl usnadněn přístup na hradiště, jak se to stalo u spousty jiných lokalit. Samotná plocha hradu vykazuje jen dva výrazné reliktu po budovách. Zatímco po západním objektu zůstala pouze přibližně oválná prohlubeň největších rozměrů 9 a 12 metrů, po jihovýchodním objektu se zde rýsuji znatelné kamenné základy. Obdélná budova měla dle dochovaných zbytků rozměry přibližně 13,5 x 8,5 m. Místo hradu je porostlé lesem.

Dolní kolo - terénní náčrt

Dolní kolo - jihozápadně od hradiště zvaného Horní kolo se rozkládá přímo nad srázem k Vltavě další, ale již menší hradiště Dolní kolo. Zatímco hrad na Dejbfí býval snad sídlem, Dolní kolo, značně menší, sloužilo nepochybně jako strážnice nad řekou. Stihl ho nejspíše stejný osud jako horní hrad či nedaleký Zrůbek, vypálený za husitských válek. Hrad vznikl na konci ostrohu, který končí takřka kolmými stráněmi spadajícími k vodní hladině a k jihu se přiklne sklání do údolí malého

Horní kolo - terénní náčrt

potoka. Areal je takřka čtvercový se zaoblenými rohy, středových průměrů 26 a 28 metrů, a sklání se od středu (mimo východní části) do stran. Na východě obehání areál až 11 metrů široký obloukovitý příkop. Proti čelu hradu je příkop hluboký až 3,5 metru, proti částečně zachovalému valu až 4 m. Příkop s vnějším valem pokračuje po jižní straně a stáčí se nepatrně až k jihozápadu, kde je ukončen do ztracena. Opevnění zde není a ani nebylo již výrazné, protože stráž do údolí potoka je poměrně příkrá. V čele areálu na jeho východní straně je patrný vnitřní val či destrukce hradby se znatelným vstupem uprostřed. Na jihovýchodním nároží hradště se naláží jediná významná prohlubeň po budově. Místo je taktéž porostlé stromy.

Použitá literatura: Č. Habart: Sedčánsko, Sedlecko a Voticko IV, 143 - 144.

Jiří Synek

K otázce užití palných zbraní při obraně středověkých fortifikací

V poslední době se v naší literatuře vyskytly různé poučené články (např. Kypka - Richterová 2002; Varhaník 2002), snažící se zpochybňovat představy o dělostřelecké obraně hradních fortifikací konce středověku ve prospěch představy o jejich obraně ručními palnými zbraněmi. Protože se v podstatě jedná o terminologické nedorozumění, nebude na škodu pár vysvětlujících rádek.

Podstatou celého problému je automatické převzetí členění palných zbraní platného v současnosti (a po většinu novověku) na různé dělostřelecké zbraně pro dobu jejich počátečního vývoje. Tehdy se ovšem jejich jednotlivé skupiny teprve začínaly vyčleňovat a jako zbraně dělostřelecké byla chápána prakticky celá šíře rozvíjejícího se spektra palných zbraní. Lze se o tom přesvědčit nahlednutím do jakéhokoliv základního kompendia a spolehlivě o tom vypovídá i původní názvosloví, označující všechny palné zbraně tímž středověkým pojmem (nejčastěji puška - Büchse). Sama podstata tehdejších zbraní by při pokusech o vyčlenění skutečných ručních palných zbraní v dnešním slova smyslu činila značné problémy - mohly by sem náležet prakticky pouze nejmenší ráže (tedy různé "Faustrohren", pištalý a petrialy). Již zařazení hákovnice, vyžadující pro použití masivní stacionární oporu, která by zachytila zpětný ráz, by jistě, pokud bychom na striktním rozčlenění na jasně ohraničené a vzájemně nesouvisící skupiny ručních a dělostřeleckých zbraní nelogicky trvali i pro konec středověku, působilo značné problémy.

Hovoří-li se tedy (a to nejen v naší, ale vzácně shodně i v evropské kastellologické literatuře) o dělostřeleckých obranných prvcích či systémech, je tím míněno užití palných zbraní, aniž by takovito formulace blíže specifikovala jejich typ. Kaceřování takovýchto formulací na základě současné vojenské terminologie pak postrádá smysl.

Úkoly palných zbraní při obléhání a obraně hradu či jiné fortifikace byly značně odlišné. V případě obléhatelů šlo především o ničení a boření konstrukcí opevnění a proto zde rozhodující roli hrály velké a větší střední ráže. V rámci obrany nebylo potřeba bořit, ale likvidovat útočníky, což bylo zákonitě záležitostí malých a menších středních ráží. Pro hrubé kusy a větší střední ráže v podstatě nebylo při obraně využití, respektive jejich eventuální použití by i v případě střelby šrotem bylo vzhledem k dosaženému efektu mimořádně neekonomické. V obraně fortifikací tedy hrály zákonitě hlavní roli hákovnice, různé hradební pušky a menší tarasnice. Hovoří-li se v rámci obrany až do konce 15. století o větších dělech, jsou tím míněny nejvýše tarasnice. Základní palnou zbraní při obraně byla beze sporu běžná hákovnice, větší děla se vyskytovala spíše výjimečně (a dosavadní literatura v podstatě neobsahuje žádné tvrzení, které by s tím bylo v rozporu). Svědčí o tom i skladba střelen. Mimořádně názorné to např. dokládá grafický rozbor palebných čar pozdně gotického Křivoklátu, který byl zpřístupněn např. v rámci dnes již neexistující stálé expozice na hradě, kde na řádově stovky možností výstřelu z hákovnice či hradební pušky připadaly cca dvě desítky střelen, které by bylo možno použít i pro

větší střední ráže.

Uvedené typy palných zbraní díky svému řešení zpětného rázu nevyžadují přílišnou šifku ochozu. V této souvislosti je nutno upozornit, že vznik širokých zemních fortifikací (například perštejnských rondelových opevnění) na samém konci středověku a počátku novověku, předznamenávající novověký vývoj, je značně složitým a obecně nedořešeným fenoménem. Potřeba širokých ochozů, na nichž by bylo možno použít zcela libovolná děla, eventuálně včetně nejtěžších, zjevně nebude hlavním důvodem (ostatně absolutní nadměrnost např. parábuckých rondelů pro zpětný ráz jakýchkoliv děl není jistě třeba zdůrazňovat). Počátkem 16. století výrazně stoupl doštel i účinnost obléhací artilerie. Jedním z primárních důvodů nepochybně v takticky změněných podmínkách bude otázka odolnosti vlastní fortifikace.

Počátky a rozvoj dělostřeleckých fortifikací přes nesporný značný význam a přínos českých zemí představují jednu z nejméně probádaných stránek české kastellologie. V této souvislosti je nutno sympaticky stoupající zájem o tuto problematiku jen přivítat. Většina současné literární produkce však jasně napovídá, že stále stojíme na počátku nelhké cesty.

Literatura: Kypka, J. - Richterová, J. 2002: K metodice studia pozdně středověkých zemních fortifikací. Hláska XIII, 54 - 56. Varhaník, J. 2002: Obrana středověkého hradu palnými zbraněmi. AH 27, 125 - 138.

Tomáš Durdík

Kasejovická tvrz

V případě tvrze v Kasejovicích (o. Píseň - jih) byly zjištěny nové poznatky a ukázaly se další možnosti v badatelském úsilí. Dosud se předpokládalo, že po smrti paní Anny z Frymburka a Kasejovic po polovině 15. století zdejší tvrz ještě v téměř věku zpusťla a zanikla. Podle písemných dokladů se ukázalo, že ještě roku 1525 byla vrchnostenským sídlem, které hostilo přední pány české země (dopisy Zdeňka Lva z Rožmitálu z 9. 7. 1526 pánům Kryštofovi ze Švamberka, Břetislavovi z Rýzberka a Albrechtovi ze Šternberka). Tvrz tedy nezankla v 15., ale až v 16. století.

V literatuře se dosud uvádělo, že její zbytky se dochovaly při domech čp. 199 a 200. V roce 1997 navštívil Kasejovice Mgr. Luděk Krčmář ze Západočeského muzea v Plzni, provedl letnou prohlídku lokality a konstatoval, že "lokalizace tvrze přímo na místo domu čp. 199 je mylná, protože v prostoru ohraničeném valem je dodnes znatelný, i když značně poškozený a snížený pahorek po místě stavby tvrze". Při výletu plzeňské pobočky KASu na Kasejovicko a Blatensko 14. 9. 2002 jsme spatřili z tvrziště jen část valu, ostatní je na soukromých oplocených zahradách.

Možnost dalšího badatelského úsilí se ukázala při mých genealogických aktivitách. 4. 10. 2002 jsem se při "setkání Jiřinců" seznámil s kasejovickým podnikatelem p. Josefem Maškem, který projevil zájem o spolupráci - jedná se o zahradu jeho otce, kde kdysi údajně našel zbytky zdíva, drobné úlomky a popel.

Použité prameny a literatura: Krčmář, L. 1997: Některé postřehy z výletu do Kasejovic. Kasejovické noviny č. 4; 700 let městyse Kasejovic - 100 let povýšení na město, minulost i současnost. Vydal MNV v r. 1978; Památní kniha města Kasejovic z r. 1895.

Václav Jiřinec

K průzkumu zámku v Rochlově

V minulém čísle Hlázky byl stručně popsán rochlavský barokní zámek, naznačen jeho stavební vývoj a bylo upozorněno na právě probíhající stavební práce. Přislíbená historie Rochlova se do tohoto čísla Hlázky nevešla, ale je zde možné podat informaci o stavebně historickém průzkumu, který v Rochlově proběhl v závěru 80. let minulého století, kdy Státní statek Úlice hodlal zámek upravovat. Kopie strojopisu SHP SÚRPMO Praha (bez plánové a fotografické dokumentace) je uložena v archivu Památkového ústavu Píseň (za upo-

zornění děkují panu Svobodovi z PÚ Plzeň).

Oproti poslednímu letnému průzkumu je SHP SÚRPMO pochopitelně značně podrobnější, oba průzkumy se ale shodují v názoru na základní stavební vývoj objektu; barokní zámek vznikl jako novostavba, kuchyně byla pravděpodobně uprostřed zadního traktu, nová historizující fasáda, rizalit a záchodový přístavek byly realizovány někdy ve druhé polovině 19. století - mezi lety 1882 - 1900. SHP SÚRPMO zjistil ještě složitější vývoj. Za nepůvodní má také mezitraktové chodby v západní části zámku. Dále je například upozorněno na drobný samostatný obdélný objekt u levé strany zámku, spojený se zámkem patrně lomenou chodbou, který je zachycený ještě mapou stabilního katastru z roku 1838. Zámecká kaple (žádost o zřízení domácí kaple z r. 1716), připomínaná ještě r. 1803, je hypoteticky kladena na základě odlišného způsobu zaklenutí do místnosti vlevo od vestibulu. Jen jako o další hypotéze můžeme uvažovat o tom, nebyl-li zámeckou kaplí onen obdélný objekt spojený se zámkem chodbou.

Jsou tu však i rozpory. Podle SHP SÚRPMO byla cihlami zazděná okna v průčelních fasádách už současně se stavbou zamýšlena jako slepá, zatímco průzkum 2002 je měl za dodatečně zazděná v souvislosti se vznikem rizalitu. "Studny", patrně točitá schodiště ze sklepa minimálně do přízemí, zjištěné při průzkumu 2002, nebyly průzkumem v roce 1989 zaznamenány, hovoří se tu však o tom, že umístění současného schodiště do patra není původní. SHP SÚRPMO ale zachytil zprávu k roku 1726, kdy se mluví o sklepu přístupném ze světnice. Je možné mít za to, že jde o uvedené točitá schodiště.

SHP SÚRPMO dále upozorňuje na určité skutečnosti (především síla dělicích zdí), které naznačují, že ve střední části patra měl být velký zaklenutý sál. Byla-li předpokládána necková klenba uskutečněna či nikoliv, nelze rozhodnout. Velikost niky okna do zahrady naznačuje, že tu měl být vstup na balkon. Zdá se, že došlo ke krajnímu zjednodušení umělecky hodnotnějšího projektu, patrně kvůli financím. Stavba byla rychle ukončena a zůstala bez kamenických detailů a další výzdoby. Hypoteticky lze uvažovat jako o autorovi původního návrhu o tehdy začínajícím plzeňském architektovi Jakobu Augustonovi mladším.

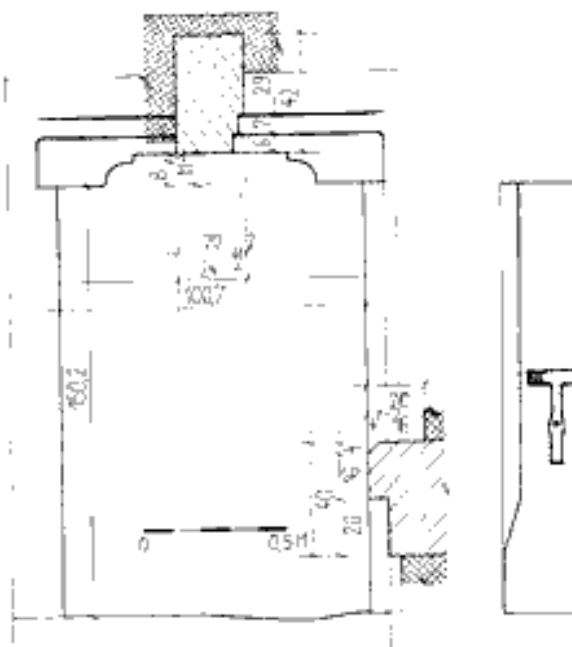
Použitá literatura: Ebel, M. 1989; Dějiny objektu. Rochlov, zámek, okres Plzeň - sever, 1 - 38. Kopie strojopisu SHP SÚRPMO Praha v archivu Památkového ústavu Plzeň; Rožmberský, P. - Machová, V. 2002; Přestavba zámku v Rochlově. Hláska XIII, 61 - 62. Plzeň; Višek, P. 1989; Stavební historie, umělecko - historické hodnocení, náměty pro rekonstrukci a asanaci, cenné architektonické detaily a prvky. Rochlov, zámek, okres Plzeň - sever, 39 - 49. Kopie strojopisu SHP SÚRPMO Praha v archivu Památkového ústavu Plzeň.

Petr Rožmberský

Portál v Mladoticích

V minulém čísle Hlášky upozornil J. Synek v rubrice Z hradů, zámků a tvrzí na existenci gotického sedlového portálu a starých sklepů pod verandou čp. 11 v blízkosti kaple Jména Panny Marie v Mladoticích (o. Plzeň - sever) s tím, že by to mohlo snad dokazovat předpoklad výskytu tvrzí v klášterních dvorech. Zpráva nás velmi zaujala, neboť při předchozích průzkumech lokality zůstal portál nepovšimnut.

Po několika schodech ztracených v keři bezu je možné sestoupit k boku verandy, přistavěné doprostřed jižního průčelí domu čp. 11 a vejít do malého prostoru, z něž se vstupuje do sklepa. Vstup do sklepa je ohranován popraskaným pískovcovým portálem, vyztuženým dřevěnou stojkou, na níž je připevněno torzo dveří. Následuje průchod do sklepa tvořený šikmo vyzvedoucí asi 3 m dlouhou chodbou, jejíž pravá strana je vyzděná z kamene, zatímco levá z cihel. Chodba ústí do sklepa, předděleného novodobou příčkou na dvě části, z nichž jedna je osvětlena sklepním okénkem umístěným uprostřed západní štitové zdi. Stěny sklepa jsou kamenné s hojným užitím velkých kusů pískovce. Pod okénkem je po celé délce štitové zdi

Mladotice, čp. 11, sedlový portál od severu (ze sklepa, zadní strana) a jeho pravá stojka (od jihu, z prostoru pod verandou, přední strana). Šrafování vlastní portál, křížkování okolní zdivo a strop. Zaměření autoři.

v červeně hlině vysekána jakási lavice, zaklady domu tu nejsou tak hluboké jako jinde a štitová stěna sklepa a přilehlá nároží jsou tedy částečně tvořena hlinou. Šmonce vyblhající ze severní zdi blízko nároží by mohly naznačovat, že situace vznikla tím, že daleko tlustější štitová zeď sklepa byla z nám neznámých důvodů vybourána.

Přístupová chodba i oba prostory sklepa mají povelový strop z pálkuliců, nesený trámy, podepřenými dřevěnými stojkami (někde jsou patrně kapsy po trámech staršího stropu). Dřevo je napadené dřevomorkou a v části sklepa se již strop zřítíl. Proto je patrně, že na pálkulicích je asi půlmetrová vrstva lílny, na níž spočívají trámy pobité prkny podlahy horní místnosti. Již zmíněná přístupová chodba vede od vstupu šikmo proto, že se vyhýbá schodištvé šiji, kterou lze sestoupit do hlubokého chodbovitého sklepení, táhnoucího se ve směru delší osy domu východním směrem. Vstup na schodiště je upraven cihelným záklenkem, zaklenutí schodiště a první části sklepa je provedeno z kamene, průzkum zadní části znemožnila spodní voda. Situace především horního sklepa vykazuje stopy přestaveb a je možné, že původně šlo o přízemí staršího objektu.

Zdi domu čp. 11 (i zdi přilehlých hospodářských budov) obsahují značné množství velkých pískovcových kamenů, někdy i kvádrů, což se na jiných stavbách ve vsi neopakuje. Vlastní vstup do domu, taktéž překrytý verandou, je také rámován kamenným portálem, který nemohl být bližší prozkoumán, ale při pohledu skrze sklo verandy nevykazuje nějaké výrazné ozdobné prvky. Dům čp. 11 byl asi nějaký čas opuštěný, ale zdá se, že nyní (říjen 2002) má nového majitele. Zasloužil by si urychleně odborný stavebně historický průzkum, neboť při následné opravě mnohé situace navždy zmizí a při odstranění zmíněné dřevěné vzpěry se podle našeho mínění portál zjištěný J. Synkem roku 1998 zřítí.

Portál sestává ze dvou stojek, z nadpraží a prahu. K celku můžeme připočítat i plochou desku s žlábkem před vysokým práhovým kamenem, sloužící jako schůdek. Stojky jsou postaveny na 30 cm vysokém práhu a spočívá na nich dlouhé nadpraží, které přes ně značně přesahuje. Celá přední strana, horní část zadní strany a oba konce nadpraží i části stojek jsou překryty zdivem. Také barva materiálu napovídá, že je portál druhotně sesazen z nejméně dvou portálů; světlejší naružovělé

nadpraží kontrastuje s tmavohnědými stojkami a hrubě opracovaným taktěz tmavým prahem. Užit je shodný materiál, hrubozrnný pískovec, nejspíše z blízkých lomů pod Potvorovem.

Zadní téměř celá viditelná strana nadpraží s poměrně prostou profilací sedla je členěna pravoúhle zakončenou římsou a nad ní ještě jednou vodorovnou římsou. Na zadní straně pravé stojky jsou dva otvory, v dolním je ještě stále zapuštěn silně zrezivělý dveřní závěs. Značná část stojky je zakryta zdí. Zadní strana levé stojky je řešena značně neobvykle. Stojka je mohutnější a má po celé své výšce pravoúhlé vybrání. Z přední strany vypadají stojky stejně - mají stejné rozměry a stejně okosenou vnitřní hranu (nadpraží okoseno není). Okosení je ukončeno do špičky a končí asi 20 cm nad prahem. Z toho a z výšky užitého prahového kamene soudíme, že stojky byly původně vyšší a vysoký prahový kámen byl užit pro zvýšení průchodové výšky důležitě sestaveného portálu.

Velmi zajímavý, ba záhadný, je asi uprostřed přední strany pravé stojky umístěný basrelief. Je částečně zakryt zdí, ale zdá se, že má znázorňovat jakýsi dvoustranný nástroj, snad sekerku ve tvaru písmene "T". Na ukončení viditelné části vlastní "sekerky" je naznačeno ostří "Topůrko" je uprostřed mírně rozšířeno a v rozšíření je dětek. Nezdá se, že by šlo o kamenickou značku, neboť ty jsou vesměs ryté. Napadá nás, nejde-li o osobní znamení některého z pláských opatů. Známá jsou ze 17. a 18. století na klášterních stavbách užívaná znamení, jako například písmeno T propletené číslicí 2 opata Tytla nebo kotva opata Hartmanna. Části portálu spíše než z tvrze pocházejí ze staré polorozbořeně kaple sv. Kateřiny, která byla roku 1707 zbořena a na jejím místě pak vystavěna kaple nynější.

Petr Rožmberský - Veronika Machová

Archeologie a počítače

Katedra archeologie Západočeské univerzity pořádá ve dnech 26. - 28. 5. 2003 v Nečtiněch (o. Plzeň - sever) konferenci o počítačové podpoře v archeologii, ideově navazující na konferenci konanou r. 2002 na Pohansku - **Počítačová podpora v archeologii 2**. Blíže informace o místě konání konference a pořádku pracovních zisků na odkazech:

<http://www.zcu.cz/zcu/zarizeni/nectiny/html>

<http://www.kar.zcu.cz>

Přihlášky s názvy témat urychleně zasílejte na e-mail: akravlva@kar.zcu.cz nebo na adresu: Alena Králová, Sedláčková 31, 306 14 Plzeň

Navrhované tématické okruhy příspěvků:

1) Databáze, jejich úpravy a využití (propojování databází, doplnění a redukce polí a záznamů, matematické a statistické zpracování).

2) Geografické informační systémy (digitalizace, spolupráce s databází, spojení s matematickými a statistickými metodami, prediktivní modely).

3) Další techniky a jejich propojení s databází a geografickými informačními systémy (geofyzikální průzkum, letecká fotografie, digitální fotografie, totální stanice a GPS).

4) Obecně použitelné informační systémy (bibliografie, informace pro veřejnost, internet, elektronické publikace včetně publikací informačních systémů).

5) Cokoliiv dalšího z této oblasti.

Bibliografie Hlášky

V prvním čtvrtletí 2003 vyjde podrobná bibliografie časopisu Hláška ročník I - X. Připravil ji Ing. Jirí Slavík. Bibliografie je řazena abecedně podle jmen autorů a názvů příspěvků. Součástí bibliografie je místní rejstřík s uvedením katastrálních území a okresů, rejstřík osobní a předmětový.

Bibliografie není součástí předplatného Hlášky. Je nutno si ji objednat na adrese redakce. Předpokládaná cena je 30 Kč + poštovné. *Redakce*

Hrad v Přibyslavicích dle L. Hosáka

Redakce Hlášky obdržela od MUDr. L. Hosáka, CSc. (kontakt: U Věta 746, 675 31 Jenčovice) ukázkou z nevydaného

rukopisu Hradů, zámek a tvrze jihlavského kraje. Brno 1942, jehož autorem byl jeho otec Prof. PhDr. Ladislav Hosák, DrSc. Šlo o pojetí z hlediska diplomatiky, v obraze listin. Jedná se o heslo Hrad v Přibyslavicích.

Hrad v Přibyslavicích náležel mezi staré zeměpanské hrady moravské, z něhož byl spravován kraj na horní Jihlavě. Než sláva jeho byla krátká. Hrad se připomíná teprve r. 1214.¹⁾ Již tehdy byl sídlem rozsáhlé, ale málo lidnaté provincie, kterou držela jako věno manželka krále Přemysla I. Konstancie. Jako při každém královském hradech byl i při tomto kostel, při kterém byl v letech 1214 - 1240 plebánem královnin kaplan Jeroným.²⁾ Královna Konstancie podržela Přibyslavicko jako vdovský údiel i po smrti manžela a r. 1231 tento kraj se výslovně jmenuje mezi statky této královny, které vzal papež Řehoř IX. do své zvláštní ochrany.³⁾ Z úředníků královniných na Přibyslavicích se jmenuje r. 1214 a v r. 1235 cůdař Vizík.⁴⁾ a r. 1226 Jaroš z Přibyslavic, snad kastelán, který svědčil na listině krále Přemysla pro klášter litomyšlský.⁵⁾ Úředníkem na Přibyslavicích byl patrně r. 1283 Předbor z Přibyslavic.⁶⁾

Snad brzy potom byl hrad přibyslavický opuštěn a jeho úlohu přejal nově vystavěný Rukštejn, neboť r. 1371 se Přibyslavice výslovně jmenují příslušenstvím zboží rukštejnského.⁷⁾ Bývalý vztah koruny české k Přibyslavicím se projevil však i v 2. polovině 13. století a v 1. polovině 14. století, neboť plebány přibyslavickými byli kaplani krále či královny (tak r. 1262 králův plebán Gotfríd a r. 1318 kaplan královny Elišky Mikuláš)⁸⁾ a podací fary zůstalo drahý čas v rukou komory královské, nežli se stalo prebendou kapituly brněnské. V kupní listině z r. 1557, kdy Hynek Brtnický z Valdštejna koupil zboží prebendy přibyslavické, šlže bývalý hrad přibyslavický Strliště.⁹⁾

Poznámky, prameny, písemnictví: 1) J. Šebánek, Listiny přibyslavické, Časopis Matice moravské (dále ČMM) 1933, 8. 2) ČMM, 1933, 8; Codex diplomaticus et epistularis Moraviae, edice (dále CDM) II. 287, CDM II. 329. 3) CDM II. 210. 4) ČMM 1933, 8, CDM II. 261. 5) CDM II. 289. 6) CDM IV. 213. 7) CDM X. 118. 8) ČMM 1933, 7, 8. 9) Zemské desky brněnské (ZDB) XXVII. 34.

Použil rukopis prof. Hosáka, Pro potřeby výjezdního zasedání Muzejního spolku v Moravských Budějovicích konaného v Brtnici 19. 6. 2002 je připojen dodatek: K lokalizaci hradu v Přibyslavicích viz heslo Přibyslavice - hrad na str. 197 L. Hosák, M. Zemek, Hradů, zámek a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl I, Jižní Morava, Svoboda Praha, 1981: "Starý hrad stával buď u románského kostela, nebo pod Přibyslavicemi při řece Jihlavě, kde byly při průzkumu v r. 1849 objeveny základy jakési větší stavby".

Gotický strop hradu Prostiboře aneb objev a zánik výjimečné památky

Hrad Prostiboř, přestavěný na zámek nazývaný dnes také Kopec, se vypíná nad opuštěným údolím Úhřavky jihozápadně od Kladrub (o. Tachov). Objekt obydlený do konce 2. světové války byl v období socialistického Československa zcela ponechán svému osudu. Jeho postupný rozpad se nezastavil ani v 90. letech 20. století, kdy řada památek získala nové majitele a tím i lepší vyhlídky na vlastní záchranu.

Opuštěná Prostiboř se na počátku 90. let dostala do vlastnictví stříbrské firmy GIS (Geoindustria Stříbro). Zpočátku se skutečně zdálo, že movitá firma, která v minulosti opravila řadu památek a zabývala se především statickým zajištěním historických staveb, bude pro zchátralý hrad tím nejlepším majitelem a investorem. Tyto předpoklady se ale rozhodně nenaplnily. Diletantský přístup nového majitele ke stavbě se projevil již v roce 1993, kdy "renomovaná" firma nechala bez jakéhokoli předběžného zabezpečení spadnout téměř celou vnější stěnu západního křídla. Statické narušení a postupné vykláčení zdiva bylo viditelné již na počátku 80. let 20. století. Veškeré zabezpečovací práce se tak soustředily pouze na podepření dvou cihelných kleneb a odstranění částí zříceného krovu. Následně ztratila

firma o objekt, zbaavený střechem a zcela vystavený nepříznivému počasí, zájem. Před nedávnem byl hrad, který se v průběhu několika minulých let změnil ve zříceninu, převeden na firmu PEGISAN, která údajně počítá s jeho rekonstrukcí.

Tolik krátký pohled do novodobých dějin hradu, který byl založen již v průběhu 13. století. Postupný rozpad sídla s sebou přinesl i nové objevy, které jsem mohl při svých návštěvách hradu pouze zdokumentovat a upozornit na ně příslušná odborná pracoviště. Nejprve se při opadávání interiérových omítek objevily renesanční fresky, které v průběhu dvou let smýl děšť. Fresky ze stejného období, které se nám podařilo objevit v roce 1982, jsou dnes instalovány v zámku Horšovský Týn.

K napsání tohoto článku mě však přiměl teprve objev unikátního gotického stropu - snad nejstarší datované památky svého druhu v Čechách. Jediný dřevěný strop pustnoucího hradu se zachoval v prostoru jihovýchodního nároží objektu, které bývalo v minulosti čtverhrannou věží. Všechny ostatní stropy nahradily barokní klenby a mladší dřevěné konstrukce. K dendrochronologickému datování stropu, který se již roku 2000 částečně zřítíl, bylo přistoupeno v roce 2002, kdy byly získány vzorky potřebné k rozboru. Rozbor, který je založen na datování dřeva podle hustoty letokruhů, jednoznačně potvrdil, že duby použité na konstrukci stropu byly pokáceny v roce 1307. Strop byl vytvořen z dubových půlkuláčů spočívajících rovnou přilesanou stranou na dubových trámech, z nichž tři se již zřítily.

Nově získaný letopočet 1307 můžeme vztáhnout prakticky k celé stavbě gotického hradu s mnoha architektonickými detaily, která je na Prostiboři dosud zachována. Tento objev je pro dějiny hradu velice významný a do značné míry mění postavení Prostiboře mezi stavbami ostatních západočeských hradů. Uvedme jen, že na počátku 14. století, kdy byla zahájena zásadní přestavba hradu datovaná dřevěným stropem, stál již uprostřed jejího lichoběžného areálu bergfrit - okrouhlá věž staršího hradu, která byla zbořena teprve kolem roku 1799. Stavba prostibořského hradu opatřená tesanými portály a profilovanými okenními ostěními byla oproti okolním hradům tohoto období mnohem výstavnější. V čase, kdy většina šlechtických hradů jihozápadních Čech byla ještě v velké části dřevěná, měl prostibořský hrad nejméně dvě věže a pohodlné obytné prostory obehnané pevnou obvodovou zdí. Odpověď na tuto určitou výjimečnost hradu však v dějinách Prostiboře hledáme marně. Jediné logické vysvětlení nabízí blízký kladrubský klášter, který hrad v určitých letech vlastnil. Vztahy kláštera a jeho opati k Prostiboři byly patrně mnohem užší, než připouští kusé zmínky historických pramenů. Nebudeme patrně daleko od pravdy, když připustíme, že se na výstavbě hradu mohla podílet i klášterní stavební lůň nebo odborníci zaměstnaní ve službách kláštera.

Tolik tedy výpověď unikátní památky, která vydala své tajemství a čeká již jen na zánik. Příběh prostibořského stropu je absurdní rovněž v tom, že se dnes do expozic muzeí získávají nemalým finančním nákladem různé fragmenty dřevěných konstrukcí vytěžené z archeologických nálezů, jejichž konzervace představuje stotisícové částky. Oproti mnohým z těchto pracně získávaných a náročně konzervovaných zlomků je dřevěný strop z Prostiboře, který přežil husitské obléhání hradu i řadu přestaveb, naprostým unikátem.

Zdeněk Procházka

Už jste četli...?

Památky středních Čech 16/1/2002, časopis Státního památkového ústavu středních Čech v Praze, Šablnova 5, 130 11 Praha 3. Formát A4, 64 stran, doporučená cena 60 Kč. Z obsahu: Peřa: Zámek v Ostředku (19 - 36). Úlovec: Zámek Sansouci u Luštěnic (37 - 39). Žižka: K podobě hospodářských dvorů v 19. století (40 - 62). Laval: Archeologie na nádvoří zámku v Mníšku pod Brdy (63 - 64).

Výroční zpráva 2001 Státního památkového ústavu středních Čech v Praze vyšla jako příloha časopisu Památky středních Čech 16/1/2002. Z obsahu: personální obsazení hradů a zámků ve správě ústavu, práce provedené na jednotlivých

nemovitých i movitých památkách (po okresech), průzkumy objektů a podobně. Množství fotodokumentace. Formát A4, 124 stran. Redakce děkuje za zaslání.

Knoll, V. - Sružová, P. - Zborníková, A. 2002: **Vybrané mezníky českých právních dějin**. Vydal Aleš Čeněk, Dobrá Voda 44, 394 02 Dobrá Voda u Pelhřimova. Formát A5, 156 stran, cca 100 Kč.

Konečně jsme se dočkali první části edice a českého překladu jednoho ze základních děl české kastelologie. Editorka a překladatelka dr. Irena Bukačová připravila k tisku F. A. Heberovy Böhmers Burgen, Vesten und Bergschlösser pod názvem **České hrady, zámky a tvrze, první díl, západní Čechy, František Alexandr Heber**. První svazek z Heberova sedmidílného díla vydalo v Praze r. 2002 (nikoli v roce 2000) nakladatelství Argo ve spolupráci s Nakladatelstvím Českého lesa (distribuce: firma Kosmas, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2). Formát edice respektuje zvláštní formát originálu, kniha má koženou vazbu a s edičním aparátem 593 stran s množstvím kvalitních reprodukcí rytin i původních předloh, kreslených Heberem. Cena se blíží tisícům korunám. Do prvního svazku edice byly soustředěny v originálu rozptýlené lokality z území dnešního Plzeňského a Karlovarského kraje. V poznámkách zpracoval Heberem použité písemné prameny dr. Úlovec, který také vypracoval místní rejstřík a k vyobrazením lokalit, k nimž se nedochoval Heberův text, doplnil stručně historii. Poutavé čtení z pera romantického badatele oživuje množství pověstí a edice bude ozdobou knihoven všech milovníků romantiky i vážných badatelů.

V edici Zapomenuté hrady, tvrze a místa vyšel svazek č. 27: Rožmberský - Machová, **Zámek a tvrz Chocenice**, Plzeň 2002, formát A5, 48 str. Svazek č. 7 této edice, Hrad Litice u Plzně, se v r. 2000 dočkal druhého doplněného (především obrazově) vydání. Objednat možno na adrese Nakladatelství Ing. Petr Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň.

J. Fröhlich: **Zmizelý královský hrad Újezdec**. Otavín (revue Pisku, Pisecka, Prácheňska) 1/2000, 20 - 22 (separát, A4). Mimo jiné i základní informace o zjištěních učiněných r. 1998 při výkopech pro kabel Telecomu.

J. Fröhlich: **Historická opevnění jižní zemské hranice**. Výběr XXXVII/2000, 285 - 290 (separát, A5). Článek se věnuje především opevněním z třicetileté války.

J. Kudrnáč: **Pietní park - památník města Pisku neodumírá**. Brožura formátu A5 o 12 stranách vybavenou fotografiemi a kresbami vydalo v r. 2002 Prácheňské muzeum. Jedná se o Svatotrojirský hřbitov, kde je mimo jiné významné osobnosti pohřben i August Sedláček. Podle ústní informace J. Fröhliche byl při srpnové povodni hřbitov zaplaven a voda pobořila ohradní zeď, která zničila také **hrob Augusta Sedláčka**. Vzápětí zastupitelstvo města Pisku rozhodlo, že hřbitov - Pietní park bude obnoven a všechny tamní památky opraveny. Za zaslání brožury a separátů děkujeme.

V roce 2002 vydal Archiv města Plzně další svazek sborníku **Minulostí Západočeského kraje** ročník XXXVII. Z obsahu: F. Grunt: Počátky a vzestup pánů z Kolovrat v západních Čechách s. 7 - 23. J. Urban: Zámek na hranici bytí a nebytí (Dolejší Krušec na Sušicku včera a dnes) s. 25 - 47. J. Úlovec: Tvrze a zámky v Újezdě a Petroviciích s. 49 - 86.

P. Rožmberský

Z hradů, zámků a tvrzí

Pozor! Informace převzaté z tisku nemusí vždy odpovídat skutečnosti!

Zámek v Přivraci (o Domažlicce) je nevelká obdélná pětiosá patrová stavba s mansardovou střechou, nad prostřední osou s trojúhelnou atikou. Několikastupňové schodiště ústí do portikusu neseného dvěma čtverhrannými sloupy a nesoucího balkon. V přízemní místnosti vpravo od vstupní síně je asymetricky umístěný okenní otvor, respektující ovšem venkovní osovost. Ploché stropy přízemí byly pobity rákosem, někde jsou již odstraněny. Naproti vchodu za síní jsou v cihlami valené klenuté místnosti patrné stopy po zrušené černé kuchy-

ni. Sklep je valeně sklenutý. Na podestě schodiště do patra jsou po pravé straně štukové ozdoby. Zámek byl v říjnu 2002 mimo valeně zaklenutou místnost v pravé části patra a sklepa zcela zbaven interiérových omítek a obnaženo tak zdívo z lomového kamene.

V. Machová

Soud zamítl žádost vedení obnovené skautské organizace Junák o restituci zámku Štířín (o. Praha - východ), spravovaného Úřadem vlády ČR, s tím, že dnešní Junák není právním nástupcem původního. Zástupci Junáka podají odvolání (ČT 1, Události, 7. 10. 2002).

Krajský soud v Brně zamítl žádost Karla von Larisch-Mönnich o restituci obou zámků v Jevišovicích (o. Znojmo), Starého a Nového, patřících dnes Moravskému zemskému muzeu v Brně i tamsímu domovu dáchodců (ČT 1, Události, 7. 10. 2002). Ironií osudu táz ČT 1 příštího dne, 8. 10., vysílala komedii Kontu separato, příběh podvodníka JUDr. Karla Zajčička, jenž ve funkci centrálního ředitele Larisch-Mönnichovských dolů na Frýdecku za 1. republiky vodil za nos restituentova dědečka.

J. Brtek

Český svaz ochránců památek jakožto vlastník nechal vyklidit od harampáci a stavebního materiálu nádvoří raně barokního zámku v Čechovicích (o. Domažlice) stavební firmou Pegisan. Za 12 let rekonstrukce se zde toho nashromáždilo více než dost a ochránci chtějí zámek představit návštěvníkům u příležitosti Dnů evropského dědictví, při kteréžto příležitosti se na nádvoří uskuteční divadelní představení a budou zde vystupovat šermíři. V roce 1990 vyhořelý zámek spolykal na nejnemější statické zabezpečení a zastřešení nejhůře postižených částí už 5 miliónů korun (Právo 13. 10. 2002).

P. Rožmberský

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Funkcionářům všech poboček: nejpozději do uzávěrky příštího čísla, tj. do 10. března (raději ale dříve), je třeba zaslat na adresu Rady krátké avšak výstižné Zprávy o činnosti za rok 2002 a Zprávy o hospodaření za rok 2002.

Jak jste si jistě povšimli, letošní první Hláška má o čtyři strany více než obvykle. Je to dárek Rady čtenářům Hlášky do Nového roku a zároveň tak byl téměř vyřešen problém příspěvků, čekajících už velmi dlouho na otištění a do Hlášky se dostaly i články reagující na minulé číslo či informující o aktuálních událostech. Redakce Hlášky přeje všem oděratelům a tudíž i potenciálním autorům v novém roce hodně zdraví, pohodu při čtení a úspěchy při bádání.

Redakce upozorňuje, že je třeba vždy oznamovat změny adres (popřípadě titulů), aby mohla distribuce Hlášky probíhat bez problémů, a to písemně nebo telefonicky (nová adresa na složence při placení nestačí).

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Na pravidelných schůzkách vždy první středu v měsíci v salóнку restaurace U námořníka (v patře, od cca 16. hod.) začal od října cyklus přednášek o vývoji architektury. Ing. Anderle přednášel v říjnu o pravěkých stavbách, v listopadu o starověkém stavitelství egyptském, řeckém a římském. V prosinci z organizačních důvodů přednáška odpadla.

Podzimní vycházku poznamenalo vlhké a studené počasí. Přeci jen ale nepršelo a tak se na vycházku vydalo 8 účastníků, k nimž se pak připojili ještě čtyři motorizovaní. V Blí-

žejově jsme obhlédli kostel, kde jsme si na přistavěné sakristii povšimli v jejím patře okoseného gotického vstupního portálu. Za stěkotu psů jsme obhlédli zámeček v Přivozci, který se právě opravuje. Pravá lahůdka nás ale čekala ve Lštěni. Pan Procházka nám podal zasvěcený výklad a potom nás provedl po věžové, výjimečně dochované tvrzí, kde již dal vyzdvihnout nový krov. V nejvyšším obytném patře jsou například dochovány takové detaily, jako jsou dřevěná sedátka a dřevěné okení parapety. Sousední patrový opravený zámek je za 600 tisíc na prodej. Po přesunu do Osvračína jsme se vydrápali na strmý hradiňský kopec, kde nás pan Procházka, jemuž ještě jednou děkujeme, seznámil s výsledky zde konaného archeologického výzkumu. Následovala obhlídka osvračínského zámku, upraveného pro potřeby obce a odjezd. Prokřehlé účastníky pomáhala po cestě zahřívát lahev whisky.

Podzimní členská schůze za účasti 30 členů oficiálně přijala 12 nových členů, kteří se přihlásili od jarní členské schůze. Dále byl členskou schůzí potvrzen výbor pobočky ve složení Karel, Rožmberský, Richterová, Anderle, Mikota, Novobilský, Čihák, Knoll a Bečka, potvrzen byl i kontrolor účtů pan Světlík. Ve funkcích zůstávají předseda T. Karel, sekretář P. Rožmberský a pokladní J. Richterová. Byl dohodnut termín automobilového zájezdu do Bečova a zjištěn počet účastníků. Dále se diskutovalo o problému knihovny, kde byla naznačena některá řešení, ale zatím nebylo žádné přijato s tím, že se pokusíme umístit knihovnu, archiv a pozůstalost dr. Milera v některém odborném ústavu. Na schůzi také bylo dosaženo shody v tom, že na příštích autobusových zájezdech nebude plánován čas na oběd a každý si vezme jídlo sebou, aby nedocházelo k časovým ztrátám.

9. listopadu se uskutečnil automobilový zájezd do Bečova. 28 účastníků shlédlo interiéry zámku, výstavu s relikviářem sv. Maura i vnitřek starého hradu. I když již byl sníh, akce měla úspěch. Za umožnění prohlídky děkujeme řediteli plzeňského památkového ústavu a za vstřícnost správě hradu.

Jarní zájezd bude směřován do západní části severního Plzeňska (předpokládá se návštěva zámku Nekmíře, hradů Vrtby, Bělč, Všerub, Frumštejna, Podmokel, Malšina, tvrzí Luhova a Lipna, zámku Chrančovic, Lišřan a Ujezda - trasa bude upřesněna). Již nyní je možno zaplatit si u ing. Čiháka 80 Kč (člen pobočky), 100 Kč (nečlen), 20 Kč dítě člena do 15 let. Přednost má (oproti rezervovanému) zaplacené místo.

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Dukelská 3975, 760 01 Zlín.

Ve dnech 11. - 19. 10. 2002 jsme podnikli další výpravu za poznáním katarských hradů do předhůří Pyreneji, a to dvěma automobily. Během týdenního poznávání jsme navštívili celkem 26 hradů včetně několika málo exteriérů. Blíže o této akci budeme ještě na stránkách Hlášky informovat.

25. 11. 2002 se uskutečnila valná hromada naší pobočky v přednáškovém sálu zlínského zámku, které se zúčastnilo asi 27 osob; členů a nových zájemců o členství. Po poradě následovala přednáška "Katarské hrady v předhůří Pyreneji" pro veřejnost, kterou vyslechlo 60 - 70 posluchačů.

J. Hoza - Z. Sedláček

Informace od dalších poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 3. 2003
(vyjde v první dubnové dekádě 2003)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974. Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 2003.

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Mikota, redaktor pro internet Roman Bečka (www.volny.cz/klubas). Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK Úmp 23/1991, 350 výtisků.